

Stenogrammid

XIII Riigikogu, VI Istungjärg, täiskogu korraline istung

Neljapäev, 28.09.2017, 10:00

Toimetatud

10:00 Istungi rakendamine

1. 10:01 Olulise tähtsusega riikliku küsimuse "Eesti kodanikuühiskonna arengukontseptsiooni rakendamine" arutelu

10:00 Istungi rakendamine

10:00 Aseesimees Taavi Rõivas

Austatud Riigikogu! Alustame täiskogu VI istungjärgu 3. töönädala neljapäevast istungit. Head kolleegid, nüüd on teil võimalik üle anda eelnõusid ja arupärimisi. Kuna sooviavaldusi ei paista, siis teeme kohaloleku kontrolli.

Kohaloleku kontroll

Kohalolijaks registreerus 69 Riigikogu liiget, puudub 32.

1. 10:01 Olulise tähtsusega riikliku küsimuse "Eesti kodanikuühiskonna arengukontseptsiooni rakendamine" arutelu

10:02 Aseesimees Taavi Rõivas

Head kolleegid, läheme tänase päevakorra juurde. Meil on päevakorras üks punkt, aga see-eest oluline ja mahukas: see on olulise tähtsusega riikliku küsimuse "Eesti kodanikuühiskonna arengukontseptsiooni rakendamine" arutelu. Enne kui alustame, lubage põgusalt tutvustada arutelu korda. Riigikogu juhatus on vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse §-le 153 määranud põhiseaduskomisjoni ettepanekul olulise tähtsusega riikliku küsimuse "Eesti kodanikuühiskonna arengukontseptsiooni rakendamine" arutamiseks järgmise korra. Kõigepealt kodanikuaktivisti, Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liidu nõukogu esimehe Martin Noorkõivu ettekanne kuni 20 minutit, millele järgnevad küsimused ja vastused samuti kuni 20 minutit. Edasi, siseminister Andres Anvelt ettekanne kuni 20 minutit ning seejärel küsimused ja vastused samuti kuni 20 minutit. Ja kolmandaks, põhiseaduskomisjoni esimehe Marko Pomerantsi ettekanne samuti kuni 20 minutit, millele järgnevad ka küsimused ja vastused jällegi 20 minutit.

Palun tähelepanu! Iga Riigikogu liige võib ettekandjatele kokku esitada kuni kaks küsimust. Pärast ettekandeid ja küsimustele vastamist avatakse läbirääkimised. Sõna võivad võtta komisjonide ja fraktsioonide esindajad ning ka teised Riigikogu liikmed. Põhiseaduskomisjoni palvel ma teen ettepaneku, et kõigepealt esineksid sõnavõtuga fraktsioonide esindajad. Arutelu lõppemisel Riigikogu otsust vastu ei võta.

Peeter Ernits, kas teil on protseduuriline küsimus? Palun, Peeter Ernits, protseduuriline küsimus!

10:03 Peeter Ernits

Hea juhataja! Kas erinevalt eelmisest nädalast tohib ka teisele esinejale küsimusi esitada?

10:03 Aseesimees Taavi Rõivas

Jah, nii on selles korras ette nähtud, et küsimusi võib esitada nii esimesele, teisele kui ka kolmandale esinejale. Kokku võib igaüks esitada kuni kaks küsimust. Seda, kellele te oma küsimused esitate, saate te

ise valida. Rohkem protseduurilisi küsimusi ei ole. Saame minna olulise tähtsusega riikliku küsimuse arutelu juurde. Kutsun esimesena kõnepulti Martin Noorkõivu. Palun!

10:04 Kodanikuaktivist Martin Noorkõiv

Austatud Riigikogu liikmed, minister ja külalised! Eelmisel nädalal käis siinsamas saalis arutelu demokraatia üle. Ma olen kindlalt seda meelt, et arutelud demokraatia ja arutelud kodanikuühiskonna üle on omavahel tihedalt põimunud ning mul on väga hea meel, et selles arutelus see ka tõstatati. Mina olen üks inimene, kes selle istungi stenogrammi üleni läbi luges. See oli väga põnev lugemine. Täna ma loodan, et kui me räägime siin kodanikuühiskonnast, siis me räägime ikkagi laiemalt demokraatiast. Seepärast tahan alustada veidi – või kui aus olla, siis väga palju – ulatuslikumate teemadega ning teha üsna lai pintsli tõmbeid ja paratamatult ehk ka liiga julgeid üldistusi. Loodan, et te olete nõus kaasa tulema sellisele väiksele rännakule, hoolimata mõnest eksisammust teekonna jooksul.

Me vaatame inimestena maailma ja märkame teatud trende, teatud mustreid. Ma arvan, et see on üks kõige inimlikumaid asju üldse. Me näeme majandusjõude muutmas maailma, me näeme tehnoloogia arengut, keskkonnamuutusi, me näeme geopoliitilisi muutusi, näeme poliitilisi ja sotsiaalseid muutusi. Küsimus on, kuidas me reageerime neile muutustele, kui me neid näeme. Milliseid järeldusi me teeme, kui me neid muutusi näeme?

Ma arvan, et see on üks ajaloo kõige olulisemaid küsimusi üldse. Selle järgi, kuidas me reageerime, saab eristada kahte radikaalselt erinevat maailmavaadet. Ühe järgi peame alistunult käed üles tõstma ja ütleva, et me ei saa midagi teha. Teise järgi on vastupidi: kõik on ja peabki olema inimese raudse kontrolli all. Mõlemad on oma äärmuslikes vormides minu meelest ekslikud. Õnneks paistab maailmas igal ajahetkel nende kahe vahel valitsevat mingisugune tasakaal, kuid aeg-ajalt satub inimkond või mingi osa sellest kuidagi keskpunktist kaugemale, mõnikord isegi väga kaugemale.

Näiteks valgustusajastul hakati tõesti uskuma, et inimene on kõikvõimas, et inimene suudab muuta ja kontrollida kõike, et maailm on üks masin ja meie võiksime olla selle operaatorid – justkui jumalatena, unustades igasuguse intellektuaalse tagasihoidlikkuse. Samas muul ajal, näiteks mõnel keskaja perioodil, on inimese vastutus oma olukorra eest jällegi täielikult ära antud, on peaaegu unustatud vaba tahe. Mõlemad äärmused võivad olla üsna ohtlikud. Esimene on ajalooliselt viinud äärmuslike sotsiaalsete eksperimentide ja sõdadeni. Eestis oleme seda kogenud Nõukogude okupatsiooni ajal. Teine suhtumine on viinud majandusliku ja vaimse mandumiseni, tsivilisatsiooni lagunemiseni väiksemateks ja metsikumateks osadeks. Nii juhtus näiteks Rooma impeeriumi lagunemise järel. Mina usun, et maailm on tõepoolest kohutavalt keeruline. Aga selles keerukuses võib tuvastada mitmeid mõjusaid trende ja suundumusi, mis väga tugevalt kujundavad eeltingimused sellele, mis üldse on võimalik maailmas teha. Samal ajal ma usun ka inimese võimesse neid suundumusi märgata ja neile reageerida, isegi neid suunata. Näiteks võib valmistuda end kaitsma või võtma ette samme mingite negatiivsete mõjude vältimiseks, veelgi enam, ideaalis leidma ka viise, kuidas esialgu ohtlikuna näivad trendid pöörata positiivseks arenguks.

Ma usun, et tasakaal nende kahe vaate vahel on tervisliku ühiskonna vajalik eeltingimus. Ma usun, et see olukord, kus me saavutame keskpunkti nende kahe maailmavaate vahel, on olukord, kus ühiskond saab toimida tervislikult, kus saab toimida demokraatia, kus saavad toimuda sisukad arutelud ja kus nende arutelude järel saab teha põhjendatud otsuseid. Samuti ma usun – ja see on võib-olla tänases kontekstis kõige olulisem –, et tugev kodanikuühiskond on niimoodi toimiva ühiskonna vältimatu eeldus. See on kodanikuühiskond, milles võimalikult paljud inimesed täidavad aeg-ajalt vastutust võtvat rolli, kus nad püüavad aktiivselt parandada enda ja neid ümbritsevate inimeste eluolu, kuid samal ajal ka selline kodanikuühiskond, kus suudetakse pehmenendada ja vajadusel ka pidurdada kiireid ja äärmuslikke muutusi.

Ma näen kodanikuühiskonda justkui sellise pehmenenduskihina. Mis siis, kui meie maailm muutub järjest kiiremini ja selle tagajärjel loksumine muutub järjest jõulisemaks! Tugev kodanikuühiskond suudab neid raputusi pehmenendada ja aitab meil targemini reageerida muutustele ja trendidele, mida me võib-olla kardame. Tugev kodanikuühiskond võimaldab ühiskonnal muutustele reageerida samm-sammult, ühe osa kaupa, mitte suurte utoopiliste eskiiside järgi. Ma arvan, et ei ole mõistlikumat viisi ühiskonna arenguks.

Nõrk kodanikuühiskond aga tähendab liiga kiireid suuri muutusi ja liiga suuri raputusi, mis põhjustavad liiga valulisi reaktsioone. Seepärast on oluline kodanikuühiskonna olukorda siin saalis regulaarselt hinnata ja otsida võimalusi, kuidas lisaks aktiivsete kodanike rollile ja vabaühenduste rollile saab ka riik

omalt poolt veel rohkem seda arengut toetada.

Ma tulen selle juurde mõne hetke pärast tagasi, aga korra lähem veel nende trendide juurde. Mulle tundub Eesti ja Lääne maailm kalduvat järjest rohkem sellest keskpunktist kõrvale, sellele alistuvale mõttemallile lähemale. Ma olen üsna kindel, et selle taga on suures osas Ameerika poliitiline polariseerumine. See ei ole meie võitlus, mille pärast ka meil on olnud näha nii palju viha, aga see ei tähenda, et see meid võitlema ei suudaks panna. Sotsiaalsed ja kultuurilised konstruktsioonid on ikkagi päris, nad mõjutavad meid päriselt. Ja sellise järjest leviva tundega kaasneb maailmapildi pidev nihkumine pealehakkavalt, eestvedavalt, vastutustundelt saatusele alistumisele, möödunud aegade nostalgiale, apaatsele hirmule ja lähmatavale olemasolevast kinnihoidmisele. See on kramp ja see on minnalaskmine ja see on hirmu tõttu allaandmine. Ja see on see, millest Jaak Prints, mulle tundub, eelmisel nädalal rääkis.

Selle tunde ja mõtte väljendusi me näeme kõikjal enda ümber. Näiteks väljendub see selles, kuidas majandusjõud on tõstetud ebajumala ja saatuse rolli. Oleme justkui uskuma hakanud, et majandusjõudude põhjustatu on paratamatu ja meie mõju alt väljas – selline marksistlik vaade. Olgu need paaniliselt siutsuvad tibud prügikastis või inimesed töötamas kauplustes pühapäeva õhtul või madalat palka saavad õppejõud mõnes ülikoolis või tühja kõhuga magama minevad lapsed kõikjal Eestis. Viimane on muidugi seotud laiemalt ebavõrdsuse teemaga ühiskonnas. Värskest avaldatud andmed annavad märku sellest, et isegi Euroopa majanduse vedur Saksamaa, kelle majandus on 15 aastat kasvanud, peab tunnistama, et vaesem elanikkond seal on viimase 15 aasta jooksul jäänud veel vaesemaks, mitte muutunud jõukamaks. Me oleme sellega Eestis hästi tuttavad, sest meil on ühed kõrgeimad ebavõrdsuse näitajad Euroopas. Keskmiselt läheb meil hästi ja siin vanalinna tänavatel kõndides on lihtne unustada, et väga paljude inimeste elu Eestis näeb välja täiesti teistsugune. Ka see ebavõrdsus ei ole tegelikult paratamatus.

Samamoodi oleme uskuma hakanud, et tehnoloogia areng on mingisugune paratamatus ja et selle põhjustatud probleemid on meie suunamise alt väljas. Näiteks näeme sotsiaalmeedia mõju – näeme seda, kuidas see justkui suurendab populismi. Ja esimene reaktsioon on keelata ja piirata. Mitmes maailma riigis, näiteks Saksamaal, on juba seadusega kohustuslikuks tehtud ebasobiva sisu sotsiaalmeediast kustutamine. Kas me pole kollektiivselt ajaloost õppinud, mis juhtub, kui me hakkame eneseväljendust piirama? Kunagi oli kirjandusteose kiireim tee kuulsuseni sattumine katoliku kiriku keelatud raamatute nimekirja. Kas meil tekib varsti keelatud Facebooki postituste nimekiri? Seda loetelu võiks jätkata pikalt, sest niimoodi mõtlemise tendents on muutunud üsna valdavaks.

Mõneti üllataval kombel tundub mulle, et päevapoliitilised kõige äärmuslikumad vaated mahuvad mõlemad selle raamistiku ühte ja samasse otsa. Mõlemad tähendavad usku trendide kõikvõimsusesse. Ühed lihtsalt usuvad, et need paratamatud trendid on head, teised jälle, et need on nurjatult pahatahtlikud. Ühed tahaksid tempot lisada, teised tahaksid üldse rongilt maha astuda. Kuid kumbki lähenemine ei ole adekvaatne, kumbki lähenemine ei ole isegi mitte võimalik, sest iseenese küsimusi küsimata saatuse meeleva jätmine on ju lõppkokkuvõttes sama absurdne kui usk, et on võimalik maailmast üksi välja astuda. Kuid millegipärast ei sea kumbki pool kahtluse alla neid arengusuundi. Mõlemad justkui usuvad trendide paratamatust.

Ma olen täna siin, et öelda või pigem meelde tuletada: ükski neist asjadest ei ole tegelikult paratamatus. Need on valikud. Ja ma kordan seda siin: Facebooki mõju arutelukultuurile ja nälgivad lapsed Eestis on meie valikute ja valimata jätmise küsimused. Kellelgi ei maksa siin sarjata paratamatust. Majanduslikud jõud on olemas, kuid me oleme ise otsustanud neile sellisel viisil alluda ja mitte sekkuda.

Aga saatust tegelikult ei ole ja mul on isegi natuke naljakas seda siin Riigikogu ees öelda. Reaktsioon maailmas toimuvale on alati meie enda teha – meie enda teha ja meie vastutada. Euroopa Liidu laienemine ega lagunemine pole paratamatu, sotsiaalmeedia polariseeriv mõju pole paratamatu, populismi või radikaalsuse levik pole paratamatu, ebavõrdsuse süvenemine pole ka paratamatu. Ja parlamendi võimalik kummitempliks muutumine pole ka paratamatu. Kõigi nende asjade eest vastutame meie. Nii pea, kui me selle vastutuse ära anname, tuvastades mingisuguse arengu loomulikkust või, veel hullem, meie isikliku panuse väiksust, me anname ära oma vaba tahte. Siis me loksume merel kaasa, selle asemel et tõmmata puri masti ja tormist välja seilata. Siis me oleme arad. Te jutu järgi annate tuld, olete tugevad, teete õigeid pöördeid, aga tegelikult ei võta teist mõned isegi vastutust parlamendi toimimise eest. Mitmed teist on juba käega löönud. Ma olen seda meedia vahendusel kuulnud: katuserahad on halvad küll, aga me ei saa seda muuta. Kes siis saab? Kui isegi mõned parlamendiliikmed ütlevad, et nad ei saa muuta seda, kuidas parlament töötab, siis kuidas

peaks keegi teine Eestis uskuma, et ta saab midagi mõjutada, midagi muuta?

Ma arvan, et aitab igasugusest vastutuse edasiveeretamisest. Vastutus on muidugi raske. Lihtne on väärtustest või vastutusest rääkida, palju raskem on oma sõnade järgi käia. Sellepärast ma korraks palun teil peatada selle, mis te teete. Teie, kes te kirjutate midagi, teete kas või sotsiaalmeedia postitust – ka need, kes te seda kõnet jälgite kusagil mujal –, mõelge korraks kaasa! Mõelge, mis teie ümber toimub – teie elus, teie töös, teie linnas, teie vallas! Kas see, mis toimub, on okei? Kas nii peabki olema? Kas te peate laskma sellel jätkuda? Või veel enam: kas te saate lasta sel jätkuda?

Alustame ikkagi siitsamast Riigikogust. Kas nii peabki olema, et te ei saa siin parlamendivõimu tasakaalustavat rolli enam täita niimoodi nagu varem? Et te ei saagi täita oma rolli? Ei ole võimalik! Mina arvan, et te vastutate ise oma käitumise eest. Muidugi teised mõjutavad ja suunavad ja üritavad teid panna midagi tegema, aga teie vastutate – alati, iga otsuse eest. Sama on kõigi teistega, kes seda mõtteharjutust kaasa teevad. Te vastutate ka! Te vastutate Talleggi prügikastis piuksunud tibude eest, Eesti metsade, sõjapagulaste ja isegi terrorirünnakute eest. Te vastutate! Ja mina vastutan ka. Kõik me vastutame. Ja vastutus ongi raske – pagana raske, kõige raskem asi üldse vist. See on nii raske, et mõnikord tahaks selle koorma ära anda. Las teised mõtlevad ja muretsevad ja teevad. Ma ei jõua, mul on vaja muude asjade pärast muretseda! Päril elu, päril asjad. Kass tahab süüa. Aga niimoodi kaobki vabadus. Siit demokraatia murenemine algabki, sellest vastutuse kandmisest loobumisest.

Siit aga saab edasi liikuda ja peab edasi liikuma. Ma ei seisa siin selleks, et kuidagi kurja kuulutada, vaid selleks, et otsida lootust. Sest see, kuhu meie ühiskond edasi liigub, tuleneb igal hetkel väga suures osas sellest, kuidas me ümbritsevasse maailma ja selles toimuvatesse muutustesse suhtume. Muutustest heitunud ja hirmul kodanikkond viib ühiskonna ühel hetkel vaikse mandumise ja languse poole. Ettevõtlik, aktiivne ja lootusrikas kodanikkond viib sellest eemale ja loodetavasti lähemale sellisele Eestile, millest unistame. Siin on suur roll teil, Riigikogu liikmed. Te saate ainuüksi oma eeskujuga muuta palju. Te olete kodanikkonna peegel ja mitmed teist juba sellist eeskju näitavad. Aitäh teile! Kuid te kõik kannate selle eest vastutust, nii oma sõnade kui ka oma tegudega.

Aga tagasi veidi konkreetsemate asjade juurde. Kodanikuühiskond aitab demokraatial toimida erinevatel viisidel, aitab võtta vastutust ja aitab õppida seda kandma. See aitab mõtestada muutusi ja ühises kaasavas protsessis leida kõige sobivamaid lahendusi Eesti jaoks, samuti jõuda nendeni, keda riik ei näe või kelle probleeme ta kauguse tõttu nii hästi ei mõista. Tugev kodanikuühiskond saab teha kõiki neid asju ja veelgi rohkem.

Eesti kodanikuühiskonna seis on suhteliselt hea, eriti kui võrrelda seda riikidega mujal Ida-Euroopas. Meil on väga palju erinevaid kodanikuühendusi, kes on võtnud käsile mõne ühiskondliku probleemi lahendamise. Meil on sekkuvad kogukonnad, kes märkavad otsuseid, mis on läbi rääkimata või riivavad inimeste õiglustunnet. Meil on ettevõtlikud noored, kes teevad heategusid ja oskavad nendesse kaasata teisi inimesi. Ning meil on Eestis igal aastal järjest enam inimesi, kes palgatöö kõrval on avatud ka vabatahtlikule tööle ja annetamisele.

Kuid on ka endiselt mõningaid takistusi ja kasutamata võimalusi.

Ma räägin täna lõpetuseks veel kolmest võimalusest. Kõigepealt, kodanikuühiskond saab aidata mõtestada neid järjest kiiremaid ja keerulisemaid muutusi selle abil, mida nimetatakse kaasamiseks, osaluseks, läbipaistvuseks ja muuks selliseks. Kutselistes poliitikutes tekitavad need sõnad paremal juhul ükskõiksust, halvemal juhul okserefleksi. Ma mingis mõttes ka mõistan seda reaktsiooni. Kaasamine kaasamise pärast ongi tulutu ja tüütu, isegi raiskav tegevus. Aga seda ei tahagi keegi. Keegi ei taha olla mõttetult kaasatud – me oleme selles osas kõik ühel lehel. Ent kui jätta aruteludest, kus otsustatakse näiteks lastele või patsientidele või puuetega inimestele mõeldud teenuseid, välja needsamad inimesed ise, siis see näitab hoolimatust ja huvi puudumist. Muidugi on ka õige, et kõigi erinevate arvamustega ei olegi võimalik arvestada. See ei ole võimalik juba matemaatiliselt. Aga dialoogil on demokraatlikus ühiskonnas palju laiem tähendus. Vaja on kuulata ja otsida lahendusi, mis tooks võimalikult palju kasu ja võimalikult vähe kahju. Vaja on analüüsida hirne ja muutusi, mida üks või teine otsus võib kaasa tuua. Kui kogukond protesteerib plaanitava magistraali vastu või metsadest hoolijad ei nõustu raiemahtudega, siis tuleb nende põhjendusi kuulata. Ei maksa karta. Ükski kodanik ei taha igal teemal ja lõputult palju kaasa rääkida. Aga kui mõni teema tõesti on mõne inimese jaoks nii oluline ja südamelähedane, et ta võtab vaevaks oma arvamust riigile väljendada, siis ma arvan, et on õigustatud oodata, et riik või kohalik omavalitsus ka tema perspektiivi mõista püüab.

Teiseks, on paratamatu, et aktiivseks tegutsemiseks on vaja ressursse. Mõned teist on pidanud probleemiks, et vabaühendused on majanduslikult riigist liialt sõltuvad. Kui palju peab riik kodanike

osalust toetama, on eraldi teema. Mina olen siin täna selleks, et öelda: vabaühendustes tegutsedes tahame ka meie vähem riigi toetustest sõltuda. Me tahame ise vabalt tegutseda koos inimeste ja ettevõtetega, kellele meie missioon korda läheb. Selleks on vaja aga ka maksupoliitikat, mis motiveeriks rohkem annetama nii eraisikuid kui ka ettevõtteid. Statistika näitab, et väga väike osa ettevõtjatest, kes annetavad, annetavad rohkem, kui on tulumaksuvaba piirmäär. Seda piiri saate teie muuta. Need annetused sõltuvad teie otsusest. Või mis oleks, kui eristaks annetused teistest tulumaksu mahaarvamistest nii, et iga kodanik näeb oma maksudeklaratsiooni täites, kui palju on ta oma annetustega enda jaoks olulise probleemi lahendamisse aasta jooksul panustanud? Neid muudatusi saate teha teie ja sedakaudu aidata vabaühendustel sõltumatumaks saada.

Samal ajal jääb ka hulk asju, mille puhul on mõistlik, et riik delegeerib mõne asja tegemise kellelegi teisele või teeb seda strateegilises koostöös kellegagi. Nagu on loomulik, et riik ostab arvuteid IT-ettevõttelt ja koristusteenust koristusettevõttelt – ei ole mõistlik, et riik kõiki neid asju ise teeb.

Samamoodi on mõistlik mõned ühiskonnale vajalikud tegevused ja rahastus delegeerida kodanikele, kes sellega paremini hakkama saavad, olgu seepärast, et need inimesed on lähemal neile, keda riik aidata püüab, või on neil suurem võimekus mõnda probleemi lahendada. Vahel piisab aga lihtsalt sellest, et mitte seada üleliigseid piiranguid neile, kes soovivad aidata.

Samuti on vabaühenduste finantsiliselt iseseisvaks tegutsemiseks mõistlik seada õiguslikult kindlamale ja selgemale alusele sotsiaalse ettevõtluse vorm. On hea, kui MTÜ suudab ise turul teenida raha, mille abil saab riigist sõltumatult ühiskondlikke huve teenida või teenust pakkuda. Ma juhin ise üht sellist organisatsiooni, aga neid on Eestis juba väga palju, kes hoiavad oma ettevõtliku tegutsemisega maksumaksja raha kokku, pakkudes ulatuslikku ühiskondlikku teenust.

10:25 Aseesimees Taavi Rõivas

Hea ettekandja! Ettenähtud 20 minutit on praeguseks läbi, aga ma usun, et oma kõne lõpusõnad saate öelda ka küsimustele vastates. Nii et läheme küsimustele vastamise juurde. Või soovite kiiresti oma ettekande kokku võtta?

10:25 Kodanikuaktivist Martin Noorkõiv

Ma ütlen ainult viimased sõnad.

10:25 Aseesimees Taavi Rõivas

Teeme nii.

10:25 Kodanikuaktivist Martin Noorkõiv

Ma olen alles üsna noor inimene ja usun, et mind ootab veel ees pikk elu siin Eestis. Ma loodan, et see demokraatia, mis meil on, läheb aina tugevamaks. Ma loodan, et see kodanikuühiskond, mis meil on, läheb aina tugevamaks. Olen aga täna siin natukene ka sellepärast, et öelda: see ei juhtu iseenesest. Küllap te teate seda ka ise, aga olulisi asju on vaja korrata. Me ei tohi jääda istuma teadmise peale, et meil on kusagil EKAK-is kirjas, et kodanikuühiskond on oluline. Selleks, et see ka edaspidi jääks oluliseks ja areneks, on vaja iga päev suuri samme astuda. Aitäh!

10:26 Aseesimees Taavi Rõivas

Aitäh ettekandjale! Teile on ka rohkelt küsimusi. Esimesena Helmen Kütt, palun!

10:26 Helmen Kütt

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Austatud ettekandja! Kõigepealt suur aitäh teile huvitava ettekande eest! Ma olen väga nõus sellega, et meil kõigil on valida, kas leppida või asuda tegutsema. Kuna seda ülekannet vaatavad interneti kaudu väga paljud, tahan tegelikult öelda suure tänu kõigile neile tuhandetele inimestele, kes on valinud tegutsemise. Ma usun, et nende tegutsejatega liituvad veel väga paljud. Uskuge, ka siin saalis on palju rahvasaadikuid, kes ei ole mitte ainult poliitikud, vaid ka vabatahtliku töö tegijad ja kodanikuühiskonna väga olulised liikmed. Minu küsimus aga puudutab koostööd. On ju väga häid näiteid tõhusast koostööst kohalike omavalitsuste tasandil, eri organisatsioonide tasandil, aga oma ettekandes te selliseid näiteid ei toonud. Järsku soovite seda teemat illustreerida ja tuua ka mõne hea näite?

10:27 Kodanikuaktivist Martin Noorkõiv

Aitäh küsimuse eest! Jah, ma sättisin fookuse ehk natuke liiga palju kriitikale. Kui vaadata üldpilti, siis ilmselt on häid näiteid palju rohkem kui halbu näiteid. Nagu ma ütlesin, kodanikuühiskonna seis Eestis on suhteliselt hea, aga me oleme siin selleks, et see mitte ainult ei jääks heaks, vaid muutuks paremaks. Just sellepärast ma probleemseid kohti esile tõingi. Ma praegu konkreetseid häid näiteid ei hakkaks tooma. Meil oli aasta aega tagasi kahe-kolme komisjoni istung, kus me hästi pikalt ja detailselt neid asju lahkasime. Praegu ma neid pigem ei puudutaks.

10:27 Aseesimees Taavi Rõivas

Andres Herkel, palun!

10:28 Andres Herkel

Aitäh, härra juhataja! Austatud ettekandja! Sellel eelmise nädala arutelul, mille stenogrammi te läbi lugesite, oli muu hulgas juttu liberaalsest ja mitteliberaalsest demokraatiast. Ilmselt mõistetakse meil liberaalsuse mõistet võrdlemisi erinevalt. Mina olen mitteliberaalsete või autokraatliku hoiakuga riikidega kokku puutunud. Neis on üks nähtus, mida kutsutakse GONGO-ks – see on *government-organized non-governmental organization*. Te viitasite ise ka, et meie mittetulundusühingud on liiga suures sõltuvuses riigist. Kas see GONGO-de fenomen meil ka olemas on ja kuidas saavutada seda, et liikmed ise rohkem panustaksid?

10:28 Kodanikuaktivist Martin Noorkõiv

Aitäh teile! See on väga oluline küsimus ja see teema on mõnda aega ka meedias üleval olnud. Tahaksin siinkohal teiega jagada ühte numbrit. Mis te arvate, kui suur hulk kõigist Eesti vabaühendustest on riigilt raha saanud? 14,7%! See tähendab, et enamik ei saa riigilt raha, suurem osa tegutseb ise, kas ilma rahata või oma rahaga või annetuste põhjal. See on oluline tõsiasi. Eesti kodanikuühiskond suures osas tegutseb omal jõul. Meil on organisatsioon, kes saavad riigilt rohkem raha, on neid, kes saavad vähem. Aga üldiselt ma arvan, et selles mõttes me oleme pigem heas seisus, et süsteem, kuidas üks vabaühendus võib riigilt raha saada, on läbipaistev ja selge, välja arvatud mõned kanalid, nagu näiteks katuseraha jagamine. Selle puhul võiks niisuguseid küsimusi küsida küll.

10:29 Aseesimees Taavi Rõivas

Urmas Kruuse, palun!

10:29 Urmas Kruuse

Aitäh, austatud istungi juhataja! Auväärt ettekandja! Te oma sellises filosoofilises üldistuses märkisite, et kodanikuühiskond on nagu pehmendav kiht mitmesuguste kiirete ja teinekord ka valuliste muutustuste vahel. Mul tekkis selle peale niisugune küsimus. Inimese elus on aeg-ajalt vaja väga kiiret kirurgilist sekkumist. See võib olla kordades valusam, kui eeldatud, aga võib olla patsiendile hädavajalik. Kas see kehtib tegelikult ka ühiskonna puhul, et teatud sekkumised ja muutused peavadki olema väga kiired, kuigi põhjustavad valu? Aeglane protsessi pehmendav loksumine võib ehk ühiskonnale hoopis hukatust tuua.

10:30 Kodanikuaktivist Martin Noorkõiv

Aitäh! See on muidugi väga keeruline küsimus. Analoogia meditsiiniga – pean silmas kirurgilist sekkumist – on üldiselt õigustatud. Kui arstil on patsiendiga usalduslik suhe, asjad on läbi räägitud ja patsient teab, mida ta peab teadma, kui arst on temaga kõik asjad läbi rääkinud, siis sel hetkel, kui ta lõikuslaua peal on, ta ootabki kiiret kirurgilist sekkumist. Ma arvan, et ühiskonnas on samamoodi. Kui asjad on läbi räägitud, kui asjad on arusaadavad, kui inimesed on kaasatud ja üldiselt mõistavad seda, mis toimub, ja on laias laastus nõus, siis ollakse valmis aeg-ajalt kiiremateks muutusteks. Ja vastupidi: kui sellist üldist olukorda pigem ei ole, siis reageeritakse igale kiirele liigutusele valuliselt. Eks see ole üks pseudoteaduslik teooria, aga laias plaanis võiks asjad umbes niimoodi olla.

10:31 Aseesimees Taavi Rõivas

Külliki Kübarsepp, palun!

10:31 Külliki Kübarsepp

Aitäh, hea aseesimees! Hea ettekandja! Ma soovin natuke rohkem sügavuti, detailidesse minna. Katusorganisatsioonid ja üldse MTÜ-d, kes peavad ennast kodanikuühiskonna esindajaiks, on hakanud omavahel tegema vahet, kes on väikesed ja kes on suured tegijad, keda silmas pidades saab üldse kodanikuühiskonda defineerida. Kas te oskate öelda, millest see tuleb? Ja mis oleks need võimalikud tegevused, mille abil saaks säärast lõhet kodanikuliikumise aktivistide seas minimeerida?

10:32 Kodanikuaktivist Martin Noorkõiv

Aitäh küsimuse eest! Ma ei ole kindel, et kodanikuühiskond peab olema ühtne. Ma arvan, et me tahame elada ühiskonnas, kus vabaühendused võivad olla eri seisukohtadel, võivad omavahel vaielda, võivad erinevaid arvamusi avaldada. Ma ei näe selles üldse probleemi, kui ühed vabaühendused on kuidagi omavahel koondunud ja teised jälle omavahel ning neil gruppidel on millegi kohta eri arvamused. Selles mõttes ma teie probleemistatusega ei nõustu.

Teine asi on see, et ükski vabaühenduste katusorganisatsioon, sh Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit ehk siis vabaühenduste liit, ei väida, et ta esindab kõiki, et ta on kuidagi kõigi katus, et sellega, mis ta ütleb, peavad justkui kõik nõus olema või et ta võib ainult seda öelda, millega kõik on nõus. Katusorganisatsioonid püüavad anda endast parima, et aru saada, mis valdkonnas toimub, mis on valdkonna probleemid – võimalikult laialt muidugi, võimalikult jagatult – ja siis anda see info edasi sinna, kuhu vaja, või tegutseda ise, kui on võimalik. Ma loodan, et see vastus rahuldab teid.

10:33 Aseesimees Taavi Rõivas

Keit Pentus-Rosimannus, palun!

10:33 Keit Pentus-Rosimannus

Aitäh! Hea ettekandja! Mina arvan, et kodanikuühiskonna roll meid ümbritseva paremaks muutmisel on väga suur. Ma näen ise väga lähedalt, kuidas sellistele hästi aktiivsetele, ülitublidele ja tugevatele noortele naistele toetuv liikumine Lasnaidee teeb supertööd, selleks et ühte rohkem kui 100 000 elanikuga piirkonda sõna otseses mõttes paremaks muuta. Teie kõnes oli hästi palju juttu vastutuse kandmisest loobumisest. Palju oli pöördumist teie-vormis ja märksa vähem meie-vormis juttu. Mu küsimus tõukubki sellest. Kas te saate nimetada näiteks kolm asja, mida seesama kodanikuühiskond, mille liikmed me kõik oleme, saab teha selleks, et kõike negatiivset, millest te rääkisite, oleks meie ümber vähem?

10:34 Kodanikuaktivist Martin Noorkõiv

Aitäh! Et siis kolm asja, mida kõik inimesed ehk kodanikuühiskond võiks teha? Ma arvan, et kõige olulisem, kuigi see võib-olla ei paista nii, on teha põhimõtteliselt ükskõik mida, mis on väljaspool seda, mida peab tegema. Vastutuse võtmine algab, mulle tundub, esimesest väikesest sammust. Mida rohkem on meil inimesi, kes tunnevad, et nad saavad teha midagigi, et midagi muuta, seda rohkem on neid, kes tunnevad, et nad saavad teha palju, et midagi muuta. Ja seda rohkem on meil organisatsioone, kes suudavad teha palju, seda rohkem on meil igasuguseid suuri projekte ja algatusi ning ka poliitikas liikumist ja arengut. Selles mõttes on kõige esimene samm kõige tähtsam samm.

Teine asi, mida ei saa küll teha kõik, aga mida saavad teha paljud, on annetamine. Kui mure on selles, et vabaühendused ei ole piisavalt iseseisvad ja sõltuvad veidi ka riigist, siis annetamine on üks asi, mida paljud võivad teha. Samas ma veel kord rõhutan, et kõik seda ei saa, kõigil ei ole selleks piisavalt raha. Kolmandaks märgin teemat, mis on mulle endale kõige hingelähedasem. See on see, et isegi kui te ei tee midagi, siis võiks vähemalt kuulata, lugeda ja kaasa mõelda, mida tehakse, mis toimub. Mina olen üks nendest inimestest, kelle arvates on hea, et inimesed on sotsiaalmeedias väga aktiivseks muutunud ja arutavad elu üle. Vahel küll võib-olla kasutatakse seda tehes sõnu, mis meile ei meeldi, või vormi, mis meile ei meeldi, aga minu meelest on see ikkagi positiivne, et järjest rohkemad inimesed mõtlevad kaasa. Mingis mõttes on see nagu samm, mis eelneb järgmisele sammule ehk millegi äratagemisele.

10:36 Aseesimees Taavi Rõivas

Laine Randjärv, palun!

10:36 Laine Randjärv

Aitäh! Hea ettekandja! Ma tajusin teie kõnes kergelt kodanikuühiskonna ja poliitikute vastandamist. Mingid võrdlused olid nagu sellised, et üks pool soovib midagi teha, aga kas teine pool ikka tuleb oma otsustega järele ja tahab otsuste eest vastutada. Samas ma pean ütlema, et kodanikuühiskond on maailmavaateliselt ja uskumustelt märksa kirjum kui selle saali koosseis. Parlamendis on praegu kuus erakonda, aga koalitsioonis suudetakse kas kolmekesi või mingitel puhkudel kahekesi midagi kokku leppida ja mingisugused asjad siiski toimivad. Kodanikuühiskond on minu meelest väga killustunud. Ühed tahavad rohkem tegeleda ettevõtlusega, teised heategevusega, kolmandad tahavad pigem raha laiali jagada. Kuidas teha nii, et kodanikuühiskond oleks monoliitsem ja koonduks paremini, et rahva soovid jõuaks paremini poliitikuteni?

10:38 Kodanikuaktivist Martin Noorkõiv

Aitäh! Ma nüüd ei tea, kuidas seda öelda ... Ütlen siis nii, nagu ma mõtlen. Ma arvan, et see on vale eesmärk. Kodanikuühiskond ei peaks minu arvates olema monoliitsem. See ongi kodanikuühiskonna väärtus, et ta ei ole monoliitne, sest ühiskond ei ole monoliitne. Rahvas ei ole monoliitne. Kui me hakkame kodanikuühiskonda kuidagi eristama inimestest, meie kodanikest, kui me hakkame mõtlema, et kodanikuühiskond on mingisugune eraldi seisev asi, mis peab olema monoliitne, samal ajal kui me rahvast ei ürita monoliitseks muuta, siis me oleme põhimõtteliselt valel teel. Ma tegelikult ei püüdnud vastandada poliitikavaldkonda ja kodanikuühiskonda. Ma püüdsin välja tuua seda keerukust, mis tuleneb tõsiasiast, et kodanikkond on mitmekesine. Ja see tähendab, et temaga arvestamine, tema kuulamine, temaga kaasa mõtlemine on keeruline ja jääbki keeruliseks. Mida tugevamad on meie vabaühendused, seda lihtsam on riigil kodanikega kodanikuühiskonna mõttes suhelda. Aga loodetavasti see areng ei jõua mitte kunagi sinna punkti, et meil on üks organisatsioon, kes esindab kogu kodanikuühiskonda ja kõiki kodanikke ja annab teada, mida nad tahavad. Säärasel juhul meil valitseks juba mingisugune teine ühiskonnavorm.

10:39 Aseesimees Taavi Rõivas

Helmut Hallemaa, palun!

10:39 Helmut Hallemaa

Aitäh, eesistuja! Hea ettekandja, aitäh ettekande eest! Soovin Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liidule kui tugevale professionaalselt tegutsevale ühendusele jõudu ja veelgi professionaalsemaks muutumist! Mulle väga meeldis teie ettekandes kahe asja väljatoomine. Esiteks, ebavõrdsus. Eestis valitseb kahjuks ebavõrdsus ja see iseloomustab ka kodanikuühiskonda. Mu üks küsimus on selle kohta. Kuidas seda ebavõrdsust kodanikuühiskonnas ja ühenduste tegevuses vähendada? Teiseks, te kutsusite üles mõtlema linnades ja valdades toimuva üle. Tegelikult omavalitsused saavad sel sügisel olulisel määral ressursi juurde – nad saavad tugevamaks, saavad iseseisvamaks. Aga Eesti kodanikuühiskonna arengukontseptsioonist, mille rakendamist me täna arutame ja mis saab varsti 15 aastat vanaks, jäid omavalitsused välja. Minu teine küsimus ongi selle kohta. Kas me oleme kodanikuühenduste tegevuse ja kodanikuühiskonna arendamise arutelusse piisavalt kaasanud ka kohalikke omavalitsusi? Kuidas arendada seda ühiskondlikku dialoogi ja ellu viia seda ühiskondlikku kokkulepet, mis on EKAK-i näol sõlmitud? Kuidas paremini siduda kohalikke omavalitsusi ja kodanikuühendusi?

10:40 Kodanikuaktivist Martin Noorkõiv

Aitäh! Esimene küsimus oli selle kohta, et vabaühendused ei ole võrdsed. Loodetavasti ma eeldan õigesti, et me räägime siin vähemalt osaliselt ressurssidest. See on üks neist asjust, mida ma üritasin oma kõnes öelda, aga ma kordan veel üle, sest see on päris oluline. Meie või vähemasti paljude vabaühenduste soov on, et vabaühendused saaksid rahaliselt iseseisvamad olla. Selleks, et nad saaksid seda olla, võiks neil olla võimalikult lihtne koguda annetusi, neil võiks olla lihtsam tegutseda sotsiaalse ettevõtteks ja võiks olla väga selge süsteem, kuidas siis, kui riik delegerib kellelegi mingi teenuse osutamise, saavad seda teenust pakkuda ka vabaühendused. Need kolm asja võimaldavad väga erinevatel vabaühendustel oma finantsilist võimekust suurendada ja tänu sellele rohkem tegutseda. Mis puutub kohaliku omavalitsuse teemasse, siis selle vastuse jään ma praegu võlgu.

10:42 Aseesimees Taavi Rõivas

Krista Aru, palun!

10:42 Krista Aru

Aitäh, härra juhataja! Austatud ettekandja! Eestil on väga tugev ja mitmekesine diasporaa. Kas see on muutunud ja kui on, siis mil moel? Millised on üldse Eesti siinse kodanikuühiskonna suhted kodanikuühiskonnaga seal Eesti diasporaas? Ning kui hästi on Eesti diasporaa sotsiaalne kapital kaasatud, et meie kodanikuühiskond oleks tugevam, tegusam ja veel võimsam?

10:42 Kodanikuaktivist Martin Noorkõiv

Aitäh küsimuse eest! Mõnes mõttes võib öelda, et Eesti diasporaa on tugev. Kõige üldisemalt võib öelda, et vanem põlvkond on aktiivsem – nad tegutsevad seal, kus nad elavad, aktiivselt ja püüavad sidet hoida. Paljud neist seda suudavadki. Nooremal põlvkonnal, kes on suhteliselt hiljuti Eestist lahkunud, ilmselt erilist omavahelist organiseeritud läbikäimist ei ole ja selle võrra on neil ka raskem suhteid hoida. Ma kahtlustan, et see mõte, et diasporaa võiks olla rohkem kaasatud, on olnud pigem teisejärguline. Nüüd, kuidas neid inimesi rohkem kaasata? Ma arvan, et see on õige küsimus ja seda peaks rohkem küsima. Kui on mingisuguseid riiklikke meetmeid, mis võimaldavad teatud koostööd, siis seda eesmärki ei tohiks unustada.

10:43 Aseesimees Taavi Rõivas

Toomas Jürgenstein, palun!

10:43 Toomas Jürgenstein

Hea Martin! Sa oled noor mees ja mäletad oma haridusteed tõenäoliselt väga hästi. Ma tulen tagasi vastutuse teema juurde, mida sa üsna pikalt käsitlesid. Kuidas sulle tundub, kas meie kool, meie haridussüsteem valmistab inimesi ette vastutust kandma, ja seda ka laiemalt ühiskonna ees? Kui inimene tunneb, et kusagil on midagi puudu, kas ta siis on valmis kellegagi ühinema või looma vabaühenduse, kus ta tegutsema hakkab? Kas kool toetab niisugust mõtteviisi?

10:44 Kodanikuaktivist Martin Noorkõiv

Aitäh küsimuse eest! Üks suurimaid raskusi ükskõik millist ühiskondlikku probleemi lahendades on teadmine, et enamasti võib teha järelduse, et põhimõtteliselt võiks haridussüsteem selle küsimuse lahendada. Me võiksime lihtsalt lastele seda või teist õpetada, ja mõne aja pärast ühiskond muutub paremaks. Kui teie küsimusele vastata, siis kinnitan, et koolid tegelikult üritavad seda väga. Ainult et kõik ei ole alati nii lihtne. Õppekavades on ette nähtud õpetus, mida oleks vaja selleks, et vastutus kasvaks, aga see on tegelikult väga raske töö. Päris suures osas teevad seda tööd ka vabaühendused. Mitmed vabaühendused teevad koolidega koostööd, et aidata koolidel luua võimalusi, kus õpilased saaksid juba maast madalast võtta mingi vastutuse ja proovida seda kanda.

Aga mina ei oleks mina, kui ma ei ütleks, et arenguruumi on hästi palju ja teha saab väga palju rohkem. Nii lisan ma siia lõppu kinnituse, et ainult koolist ei piisa. Isegi kui kool oleks täiuslik, isegi kui kool täiuslikult õpetaks vastutust võtma, peavad kõik vanemad põlvkonnad oma eeskujuga, oma käitumisega ette andma malli, mida jälgendatakse. Just seepärast ma tahtsin vastutusest ja eeskuju näitamisest nii palju rääkida. Teie olete väga nähtavad, teie eeskuju loeb – paljude inimeste eeskuju loeb, aga teie väga suurel määral – ja sellepärast ma seda rõhutasingi.

10:46 Aseesimees Taavi Rõivas

Küsimusteks ette nähtud aeg on lõppenud. Aitäh veel kord ettekandjale! Palun järgmisena kõnetooli siseminister Andres Anvelt!

10:47 Siseminister Andres Anvelt

Lugupeetud juhataja! Head Riigikogu liikmed! Head külalised ja muidugi ka hea eelkõneleja Martin Noorkõiv! Riigikogu kiitis siinsamas saalis 2002. aastal heaks Eesti kodanikuühiskonna arengukontseptsiooni ehk EKAK-i. Tänavu 12. detsembril saame tähistada EKAK-i 15. sünnipäeva. Nende 15 aasta jooksul on vabaühendused muutunud iseseisvamaks, tugevamaks ja kindlasti edukamaks, kuid

kodanikuühiskonna põhiolemus on jäänud samaks. EKAK-i eesmärgid on seotud nii vabaühenduste, avaliku võimu kui ka kogu elanikkonna arenguga. Kolmanda sektori tegevus peab kokku võttes soodustama aktiivsuse, koostöö ja vastutustunde levimist kogu elanikkonna hulgas kõigis ühiskonnaelu valdkondades.

2002. aastal lepitati kokku, et seatud eesmärkideni – kaasamine, osalusdemokraatia, kodanikualgatus, äri sektoriga koostöö arendamine – jõudmise viisideks on tunnustamine, esindamine, partnerlus, ühiselt poliitikasuundade väljatöötamine ja vahendite eesmärgipärane kasutamine ehk täna juba mitu korda jutuks olnud läbipaistev rahastamine. Riigi ülesanne on tagada, et EKAK-is kirjeldatud kodanikuühiskonna tekkeks, eksisteerimiseks ja kestmiseks oleks loodud sobivad eeldused. Seda saab teha kodanikuühiskonna arengukava ellu viies.

2015. aasta alguses võttis Vabariigi Valitsus vastu "Kodanikuühiskonna arengukava 2015–2020". Selle põhieesmärk on tegutsemisvõimelised kodanikuühendused ja ühiskondlikult aktiivsed elanikud. Seega oleme EKAK-i 15. sünnipäeva tähistamise ajal jõudnud teise ühisloomes valminud plaani täitmisega poole peale ning on õige aeg vaadata siin Riigikogu liikmete ja vabakonda kuuluvate koostööpartnerite ees otsa Eesti kodanikuühiskonnale ning arutada, mis suunas ja kuidas edasi minna. Siinkohal võiks sobiv olla kasutada fraasi "*Quo vadis*, kodanikuühiskond?", kuid õigem oleks küsida: "*Quo vadimus?* Kuhu me läheme?" On ju kodanikuühiskond meie ühiskond, kuhu iga inimene võiks panustada ja peaks panustama. EKAK-i eesmärkide täitmise viisid – tunnustamine, esindamine, partnerlus, ühiselt poliitika väljatöötamine ja vahendite eesmärgipärane kasutamine – on kõik kodanikuühiskonna arenguks vajalikud üksteist toetavad tegevused ning seega tuleb neid vaadata ja hinnata koosmõjus.

Kõigepealt esindamisest. 8. novembril 2016 toimus Riigikogu põhiseaduskomisjoni, kultuurikomisjoni ja sotsiaalkomisjoni avalik istung, kus vabaühendused andsid Riigikogule edasi kuus ettepanekut.

Kaasamist, sotsiaalseid ettevõtteid, strateegilise partnerluse arendamist ja muud puudutavate ettepanekute esitamine ning kaitsmine on näide vabaühenduste enda esindamisest kõige kõrgemal tasemel. Tuleb märkida, et need kolm Riigikogu komisjoni arutasid neid ettepanekuid ja leidsid, et kõik need on olulised ja vajalikud. Vabaühendused saavad oma huve kaitsta kõige kõrgemal tasemel ja peavadki seda tegema, sest vaid nii on võimalik soovitud muutusi saavutada. Vabaühendused esindavad lisaks oma liikmetele tihti ka kogukonda, katusorganisatsioonid aga mitmeid vabaühendusi. Kui kodanikuühendused on suutelised mõjusalt esindama erinevaid huvisid ühiskonnas, kaasates oma sihtrühmi ja liikmeid ning koondades põhjendatud arvamusi, siis on ühiskondlik dialoog konstruktiivne ja järjepidev.

Nüüd partnerlusest. Riik ootab kodanikuühendustelt professionaalset ja strateegilist partnerlust. Vabaühendused, kes tegutsevad avalikes, st ühiskonna huvides, on aatelised ja tihti innovatiivsed ning sellisena riigile väärikad partnerid. Paraku võib sobiv partnerlus pooleli jääda, sest mittetulundusühendusi nähakse tihti vaid abivajajatena, mitte abipakkujatena. On aeg näidata, et vabaühendused on parimad partnerid, sh teenuseosutajad. Eesti kodanikuühendused on tegelikult maailma mastaabis arvestatava võimekusega, mida võib näha ka rahvusvahelistest uuringutest, näiteks USAID-i koostatud indeksist, kus Eesti on jätkuvalt Kesk- ja Ida-Euroopa riikide seas esimesel kohal. Üks valitsuse ülesandeid koostöös vabaühendustega oli pärast ametisse astumist tihendada avaliku sektori ja vabaühenduste vahelist strateegilist partnerlust. Näiteks on Siseministeeriumil üheksa strateegilist vabaühendusest partnerit, kes panustavad kodanikuühiskonna arendamisse, toetavad usuorganisatsioone ja muudavad ka Eestit turvalisemaks. Meil on näiteks vabatahtlikud päästjad päästekomandodes, abipolitseinikud politsei ja oskondades, vabatahtlikud merepäästjad merepäästeseltsides ja naabrivalvega liitunud inimesed naabruskondades. Kõik need inimesed on asendamatud kogukonna liikmed, kes aitavad ennetada ja lahendada korrarikumisi ja muid juhtumeid. Üks näide. Juuli keskel oli noor mees Karl-Juhan Laanesaar õhtusel jooksuringil Võsu metsade vahel, kui märkas tekkivat, juba laienenud metsatulekahju. Kiirelt otsustas mees tegutseda, leegid särgi abi kustutada ja kutsuda kohale päästjad, kes metsa lõplikult kustutaksid. Kuigi Võsul ei tegutse enam kutselisi tuletõrjujaid, on vabatahtlike abiga võimalik ka seal kiiresti ohule reageerida. Kohale kiirustasid vabatahtlikud päästjad Võsu Vabatahtlikust Tuletõrjeühingust, kes tegid viimasedki sädemed kahjutuks. Tähelepaneliku ja hooliva eraisiku ja vabatahtlike päästjate abiga päästeti loodus suuremast kahjust. Vabaühendused on head partnerid, kelle eesmärk ei ole mitte tulu teenida, vaid ühiskonnale lisaväärtust luua. Hea näide on siinkohal sotsiaalne ettevõtlus, millega paljud ühendused lahendavad ühiskondlikke probleeme, pakkudes teenust ja teenides omatulu. Uuskasutuskeskus on hea näide sotsiaalsest ettevõttest, mis mittetulundusühinguna on nullist üles ehitatud toimivaks kasutatud asjade

müügikohaks. Algselt vabatahtlike abiga kliente teenindanud keskusest on saanud edukas ühing, mis on viimastel aastatel panustanud näiteks ka kiusamisvaba kooli programmi. Nii uuskasutuskeskusel kui ka teistel sotsiaalsetel ettevõtetel on tulu teenimine vahend, mitte eesmärk omaette.

Uuskasutuskeskus pole kindlasti ainus näide ega ka mitte üks väheseid näiteid edukalt töötavatest ühendustest. Vabaühendused teevad suuri asju, kuid vahel jääb nende oluline panus märkamata.

Sotsiaalsete ettevõtete võrgustik lõi mõju hindamise veebilehe, kus kõik huvilised saavad näha vabaühenduste panust kogukonnaelu parandamisse. Siinkohal kutsungi ühendusi üles olema rohkem nähtav, näitama ennast julgelt. Näidake ennast nii veebis, trükistel kui ka tänavatel! "Teeme ära!" loosungi all tegutseva vabaühenduse esimeste prügikoristustalgute järel tulid teine, kolmas, neljas, ka kümnes aktsioon. Järgmisel aastal on see juba ülemaailmne suurüritus. Väikestest algatustest sünnivad suured teod ning iga inimene, iga vabaühendus saab ju sellesse oma panuse anda.

Edasi: poliitikasuundade ühine väljatöötamine. Suurtest ülemaailmsetest ettevõtmistest ei ole vähem tähtis kohalikul tasandil tegutsemine. Enamik Eesti vabaühendusi tegutsebki kohalikul tasandil.

Kohalikest omavalitsustest on üle 90% teinud viimasel kolmel aastal koostööd kodanikuühendustega, seda nii kohaliku elu kujundamisel, ürituste korraldamisel kui ka projektide kaasfinantseerimisel. Just kohalikud vabaühendused teavad, kuidas parimal viisil kohalikku elu edendada. Samas on neil ka vastutus kohalike otsustajate üle kontrolli teostamisel, otsustajate harimisel ja toetamisel.

Haldusreformi käigus tekkinud uutes kohaliku omavalitsuse üksustes on vabaühendustel veelgi vajalikum olla nähtav ja leitud. Otsustamisprotsess, eriti rahastamise otsustamine, peab olema läbipaistev ja õiglane.

Riigi esindajana luban omalt poolt, et me lähtume rahastamisel läbipaistvuse põhimõttest ja ühenduste rahastamise juhendmaterjalist ning teostame selles valdkonnas formaalset kontrolli. Iga päev aga olete siiski just teie, vabaühendused, need, kes saavad kõige vahetumalt kohalikul tasandil elu mõjutada. Valitsuse üks aluspõhimõtte on kujundada selgem vabaühenduste kaasamist ja osalemist toetav poliitika ning selle eesmärgi nimel töötame järgmistelgi aastatel.

Nüüd läbipaistvast rahastamisest. Kodanikuühendused on muutunud aasta-aastalt võimekamaks. 2008. aastal asutas riik Sihtasutuse Kodanikuühiskonna Sihtkapital ehk KÜSK, mille eesmärk oli kodanikuühenduste võimestamine. Algusaastatega võrreldes on sihtkapitalis taotlejad muutunud professionaalsemaks, projektid mõjusamaks ning lisaks organisatsiooni enda arendamisele rõhutatakse koostöö aspekti. Muutus ei ole toimunud üleöö ega juhuslikult, tegemist on pühendunud inimeste igapäevase strateegilise tegevusega. Oleme riigina kodanikuühenduste arendamisse panustanud ja jätkame kindlasti seda ka edaspidi. Kuid õige aeg on küsida, kui palju ja mis suunas saame veel kodanikuühiskonda arendada. Kus on arendamise ja reguleerimise piir? Olen kindlal seisukohal, et kodanikuühiskonda ei tohi üle reguleerida. Piire jäigaks tõmmata ei saa ega tohigi. Riik – st meie kõik, kes me täna siin oleme ja riiki esindame – saab anda oma panuse ja toetuse, et vabaühenduste areng jätkuks. Seetõttu toetab riik vabaühendustele antavate annetuste kasvu, omatulu teenimise võimekuse edasiarendamist ja koostööd erasektoriga.

Vabariigi Valitsus võttis eelmise aasta lõpul tegevusplaani eesmärgi korrastada vabaühenduste rahastamist, muutes selle stabiilsemaks ja rohkem eesmärgipäraseks. Selleks leppisime kokku analüüsi ja ettepanekute tegemise vabaühenduste rahastamisallikate mitmekesistamiseks. Lähemegi peagi valitsuskabinetti memorandumiga, mille sisu on vabaühenduste rahastamise analüüs. Sealjuures on rõhk just annetamise suurendamisel ja eraraha kaasamisel. Üks näide on ettevõtted, kes annetavad tulumaksusoodustusega ühingutele. Nimelt maksab aastas annetuse pealt tulumaksu vaid 5% ettevõtetest, kes on annetanud tulumaksusoodustusega ühingute nimekirja kuuluvatele ühingutele. Enamik ettevõtteid tulumaksu annetuse pealt ei maksa. See tähendab, et 95% ettevõtetest annetab vaid nii palju, kui maksuvaba piirmäär lubab, mitte sentigi rohkem. Seega mõjutab too piirmäär oluliselt vabaühendustele tehtavate annetuste hulka ning suurust. Piirmäära kaotamine on üks võimalus motiveerida ettevõtteid annetuste hulka suurendama. Meie ülesanne on luua poliitika ja seaduste kujundajatena raamistik, kus kodanikuühendused saavad areneda, olla jätkusuutlikud ning riigile heaks partneriks.

Kutsun teid, vabaühendusi, üles olema professionaalsed, iseseisvad ja riigile võrdsed partnerid! Arendage ennast, oma vabatahtlikke ning tehke koostööd sektori sees ja äriettevõtetega! Ühiste eesmärkide nimel koos tegutsedes on kasu nii teile kui ka ühiskonnale suurem, kui üksinda võideldes. Kindlasti on ka kohalikel omavalitsustel, eriti peale haldusreformi ja omavalitsuste võimestamist, võimalik oma partnereid paremini tundma õppida ning neid tunnustada. Ka lihtne aitäh on tunnustus.

Aitäh teile! Olen valmis vastama küsimustele.

11:01 Aseesimees Taavi Rõivas

Aitäh ettekandjale! Küsimuse esitamiseks on sõna Peeter Ernitsal.

11:01 Peeter Ernits

Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Tegelikult ma tahtsin midagi küsida ühelt siin saalis varem esinenud noorelt mehelt. Eelmine nädal oli täiskogus liberaalse demokraatia tervise arutelu ja saali puldis esinenud noore mehe kõne märksõna oli hirm. Sinult ma ei küsi, mis kodanikuühiskonna märksõna on. Küsin seda, kas on plaanis seda maksuvaba piirmäära tõesti tõsta, et vabaühendustele suunatud annetuste osakaal suureneks. Saad sa konkreetset vastata?

11:02 Siseminister Andres Anvelt

Aitäh! Hea rahvasaadik, ma ütlen algatuseks, et ega ma ennast ka väga vanaks ei pea. Aga kui tulla selle küsimuse juurde, siis vastan: jah, see on üks ettepanekutest, millega mina siseministrina kavatsen valitsuskabinetti minna. Tegelikult aga on neid ettepanekuid palju rohkem. Minul on võimalus juhtida EKAK-i valitsuskomisjoni või õigemini mitte niivõrd seda juhtida, kuivõrd korraldada koostöös selle tööd ja ma ütlen, et selle komisjoni üks eesmärk on just laiapõhjaline arutelu, mitte tüüpiline ministri juhtimine. Viimasel komisjoni istungil me noppisime koos EKAK-i eri osapooltega, kellest suure osa moodustavad meie strateegilised partnerid ja teised kodanikuühenduste esindajad, erinevatest maailma praktikatest välja kaheksa. See muudatus, mille kohta sina küsisid, on üks võimalus, ja seda ma oma kõnes ka märkisin. Tegelikult on päris palju lahendusi, variante, ka üldse mitte riigieelarvest sõltuvaid, vaid teisigi soodustavaid abinõusid, kuidas mõjutada eraisikuid ja äriettevõtteid rohkem annetama. Tuleb lihtsalt hinnata, millised nendest sobivad nii Eesti õigusruumi kui ka teatud traditsioonide ruumi ja panevad ka inimesi rohkem annetama.

Olen alati rõhutanud ühte asja: inimesi paneb annetama ka parem kursisolek sellega, mida vabaühendused teevad ja kuidas nad saavad kogukonnale kasulikud olla, kuidas üldse ühist asja aetakse. Selline informeerimine on mingil määral reklaam, mis, nagu ma ka oma kõnes ütlesin, võiks Eestis palju tõhusam olla. Meie, eestlased, oleme tihtipeale oma igapäevases käitumises liiga tagasihoidlikud. Minu arvates tuleb selleks, et ärgitada meie inimesi rohkem panustama, rääkida rohkem kõigest sellest, mida on vabaühendused teinud. Aga rõhutan veel kord: on ka palju selliseid n-ö administratiivseid tegureid, mida tuleb kaaluda. Minu ülesanne on see teema lähiajal valitsuskabinetti viia.

11:05 Aseesimees Taavi Rõivas

Barbi Pilvre, palun!

11:05 Barbi Pilvre

Aitäh, hea juhataja! Lugupeetud minister! Milline on Eestis üldse kodanikuühiskonna struktuur? MTÜ vorm võimaldab ju ka sellist madala profiiliga äritegevust, mille puhul saab fondidest raha taotleda, saab moodustada korteriühistuid jms. Üks osa nendest ühendustest on sellised vabaühendused, kes tavaliselt on pildil, kuna nad teevad mingit heategevust: päästeühingud, loomakaitse- ja igasugused muud abistamisele keskendunud organisatsioonid. Tegelikult aga on see pilt ju üsna kirju. Missugune see struktuur üldse Eestis on?

11:05 Siseminister Andres Anvelt

Ma hakkan sellest pihta, et ma täiesti nõustun eelkõneleja arvamusega, et kodanikuühenduste ja vabaühenduste eelis riigi klassikalise toimimise ees ongi see, et neile ei ole ette seatud mingit struktuuri. Nad arenevad vastavalt sellele, milline vajadus ühiskonnas nende tegevuse järele on, kas kodanikud tunnevad sisemist soovi ühineda üheks või teiseks tegevuseks kas enda huvide või siis laiemalt kogukonna või nõrgemate kaitsmise nimel – mida iganes.

Aga jah, meil on selleks tegevuseks kaks põhilist vormi: mittetulundusühing ja sihtasutus. Kui rääkida nende tegevuse struktuurist, siis mingisugust konkreetset struktuuri esile tuua on väga keeruline, sest tegevus on tõesti seinast sein. Te märkisite, et mõningad MTÜ-d tegelevad ka tulu teenimisega. Seda ei

maksa neile küll ette heita, sest jutt on ju sotsiaalsest ettevõttest, mille tulu läheb oma tegevuse arendamisse. Ja sotsiaalne ettevõtlus on minu arvates suurel määral üks Eesti kodanikuühiskonna tulevikunoote. Seda võiks kindlasti arendada, edendada ja propageerida, sest see võimaldab olla rohkem iseseisev, mis on vabaühenduste puhul demokraatlikus õigusriigis väga oluline. Seesama sotsiaalne ettevõtlus, mis on Eestis alles arenev tegevusvaldkond, võib rikastada ka nende teenuste valikut, mida meie inimesed ja kogukonnad vajavad. On muidugi ka traditsioonilised tegevused, mis seotud suurel määral ühiskondlike eesmärkidega, aga nende puhul rääkida, millest nad pihta hakkavad ja millega lõppevad, oleks liig. Andkem vabaühendustele see võimalus, et nad tegutsevad vajaduse kohaselt ja ühiskonnaga koos, arenedes koos ühiskonnaga.

11:08 Aseesimees Taavi Rõivas

Raivo Põldaru, palun!

11:08 Raivo Põldaru

Aitäh, härra eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Te kutsusite vabaühendusi üles olema võrdsed partnerid riigile. Aga paraku vist on nii, et riigile võrdsed partnerid on need, kes on valitsuskoalitsioonile sobivad partnerid. Arvestatakse nende ideedega. Pean seda väites silmas kümneid tuhandeid allkirju, mis on avaldustele antud ja kusagile kõrvale jäänud. Nendega lihtsalt ei arvestata, ei toimu mingisuguseid läbirääkimisi. Nii et võrdsest partnerlusest ei ole juttugi. Kuidas teie seda näete? Võib-olla mõtisklete veidikene sellel teemal? Teie eelkõneleja rääkis ka vastutusest – iga inimese, sh Riigikogu vastutusest. Kui meie otsused siin lähevad lahku seisukohtadest, mida inimesed on Riigikogule edastanud, siis kuidas seda võiks kommenteerida?

11:09 Siseminister Andres Anvelt

Aitäh! No ma kutsun kõigepealt üles selgelt mõistma ühte asja: mis on Riigikogu töö. See auväärt töö tugineb kindlasti Riigikogu demokraatlikule korraldusele, sellele, kuidas te komisjonides ja siin suures saalis otsuseid vastu võtate. Need on demokraatlikud enamuse otsused. See on teie vastutus. Olles ise olnud mitme Riigikogu koosseisu liige, ma väga hästi tunnetan seda vastutust.

Liigun nüüd selle mõtiskluse juurest teise ampluaasse. Teie küsimus puudutas vabaühenduste toetamist. Te väitsite, et vabaühenduste toetamisel toimivad suure venna argumendid. Suur vend jagab toetusi vastavalt mingisugusele salajasele lepingule või koostöökokkuleppele või millele iganes. Seda ei ole! Teil tasub paluda luba osaleda näiteks KÜSK-i koosolekul. Ma ei tea seda sisekorda, aga kui teil on soov, siis mina EKAK-i komisjoni liikmena ja selle töö korraldajana võin küsida teistelt komisjoni liikmetelt luba ja te võite tulla sealset arutelu kuulama. Seal ei ole mängus mingeid salatehinguid ega sobinguid.

Aga teil on õigus oma arvamusele. Teil on õigus panna ka diagnoose, millel ei ole mitte mingisugust, nagu meditsiinis öeldakse, meditsiinilist alust. See on teie õigus ja seda tuleb tunnustada. Ent ma veel kord rõhutan: tasub alati süvitsi minna ja uurida, kuidas needsamad rahastamiskorraldused sünnivad.

11:12 Aseesimees Taavi Rõivas

Tarmo Kruusimäe, palun!

11:12 Tarmo Kruusimäe

Täna, hea eesistuja! Hea ettekandja! Te kutsusite üles olema võrdsed partnerid riigile. Kas me saame lugeda neid 14,7%, kes saavad riigilt toetusi, riigi partneriteks ja ülejäänuid mitte? Mil moel need ülejäänud saaks olla riigile võrdsed partnerid?

11:12 Siseminister Andres Anvelt

Aitäh! Ma pigem ei hakka lahterdama, aga kuigi seda on väga raske siin puldis olles teha, lahkun korra riigi esindaja positsioonilt ja pakun, et võib-olla need, kes ei saa riigilt toetust, ongi võrdsemad partnerid. Aga see on minu isiklik arvamus. Tulles tagasi poliitiku seisukoha juurde, ma arvan, et tegelikult võrdsus tähendab seda, et vabaühenduste mõju ühiskonnas, nende sõnumi tähtsus ja see, kuidas neid kuulda võetakse, on võrdväärne sellega, kuidas ühiskond ja riik suhestuvad. Täpselt samuti suhestuvad ühiskond ja kodanikuühendused. See on ühiskonna ja riigi paralleelsete demokraatlike

protsesside väljendus.

Siit tasub kindlasti edasi minna selle teema juurde, mida ma ennist ka oma kõnes märkisin. Ma kutsusin üles olema rohkem nähtav oma tegevuses, oma ühiskondlikus rollis, oma tegude propageerimisel, oma initsiatiivide tutvustamisel. Uskuge mind, ega riik ei ole mingisugune jäik kivi, mis veereb mööda oma renni. Tuleb arvestada, et kui kodanikuühendused on võrdsed partnerid, kui nad on ühiskonnas nähtaval ja kannavad väga tõsist rolli, nagu see laias laastus Eestis on, siis see kivi ei veere nii, et ta ei kuula oma partnereid, kui poliitikasuundi kujundab ja otsuseid teeb. Vastasel juhul võib see partner reageerida nii, et see on riigile päris valus.

11:14 Aseesimees Taavi Rõivas

Tiit Terik, palun!

11:14 Tiit Terik

Aitäh! Hea minister! Kodanikuühiskond on demokraatia ja isikuvabaduste kindlustamise keskkond, kus inimestel on võimalus poliitilisi otsuseid mõjutada. Hea on tõdeda, et ajapikku on arusaam legitiimsusest ja demokraatiast paremuse poole suundunud. Osalusdemokraatia eeldab ühiskonnaliikmete kaasamist ja seda, et neil on võimalik oma seisukohti esitada, olenemata ametipositsioonist ja ressurssidest. Minu küsimus teile on selline: kui hästi teie hinnangul partnerid teineteist tunnevad? Kas tihtipeale võib olla ka nii, et aktiivsed kodanikud ei ole kuigi hästi informeeritud riigi toimimise põhimõtetest ja otsuste vastuvõtmisest ning et samamoodi ei tea ametnikud kaasamise redelist eriti palju ning piirduvad heal juhul kolmanda astme ehk teavitamisega? Milline on teie hinnang sellele? Kas teineteise tegutsemise kohta vajatakse vastastikku rohkem infot?

11:16 Siseminister Andres Anvelt

Aitäh küsimuse eest! Tänapäeva kiires maailmas on see EKAK-i komisjoni istungitel igapäevane küsimus. Me teeme kodanikuühiskonna kaasamise üle teatud määral ka järelevalvet. See ei ole mingi sanktsioneeriva eesmärgiga järelevalve, pigem on see järelevalve parimate praktikate poole liikumise üle, et teha järeldusi, mis on ühes või teises protsessis läinud nihusti ja kuidas võiks teha paremini. On selge, et tänapäeva kiires elus on igasuguses koostöös informatsiooni liikumine üks kõige olulisemaid tegureid. Kui õige informatsioon ei jõua õigel ajal kohale, siis levib meie kirevas infoühiskonnas, sh meediaruumis kindlasti mingi valeinformatsioon. See on kõige suurem risk. Valeinformatsioon, valed uudised hakkavad liikuma omasoodu ja õige informatsioon ei saa oma ülesannet täita. See on tihtipeale ka sellest seisukohast, mida teie silmas pidasite, ülioluline. Seetõttu peab riik kui selline mingil määral formaliseerima nõuded, kuidas kodanikuühendustega ühes või teises küsimuses tuleb koostööd teha. Riik toimib ju suures osas formaalsete reeglite pinnal. See ei tähenda seda, et ametnikud ei võiks rohkem initsiatiivi üles näidata ja ühe või teise küsimuse lahendamisel, kui asi puudutab valdkonda, mis puutub ka kodanikuühendusse, astuda meilivahetusse ka ilma mingi formaalse nõudeta. Arvamust võib küsida ka nii, et lihtsalt võtta telefonitoru kätte. Tänapäeval on selleks, et arutada mingi küsimuse üle, kõik võimalused olemas.

Üks asi, mida mina Siseministeriumis inimestele pidevalt meelde tuletan, on see, et isegi mingi ministri käskkirja ettevalmistamisel – see võib puudutada näiteks vabatahtlikele päästjatele vajalikku varustust või midagi muud sellist – küsige, mis nemad asjast arvavad. Kindlasti küsige! Võiks ju hakkama saada ka ilma nende arvamusega, sest me anname niikuinii midagi Siseministeriumi varadest vabatahtlikele üle, aga ikkagi küsige järele.

Nii et ma arvan, et informatsiooni jagamine, informatsiooni kättesaadavus on ülioluline. Meil on tänapäeval ju kõik võimalused olemas, meil on olemas erinevad elektroonilised kanalid, kus kogu vajalik teave võib üleval rippuda ja suures osas ka ripub.

Samas ma tõin selle ka oma sõnavõtu lõpus välja, et ma kutsun seda kindlasti tegema ka kohalikke omavalitsusi. Seal on veel arenguruumi. Näiteks avalike teenuste delegeerimine Eesti omavalitsustele on küll vaikselt kasvanud, aga seda võimalust kasutab vaid umbes 60% omavalitsusi. Kindlasti on probleem selles, et informatsioon selle kohta, kuidas vabaühendused saavad omavalitsusi nende töös aidata, on tihtipeale väga puudulik. Selle kohta on tehtud ka uuringuid. On näiteks selgunud, et ainult 9,5% küsitlusele vastanutest on üldse teinud teenust osutavatele vabaühendustele ülesandeks anda tagasisidet, kuidas see töökorraldus toimib. Nii et arenemisruumi on ja sellepärast ka minu üleskutse kohalikele omavalitsustele. Eriti siis, kui kaks-kolm omavalitsust, kus on olnud head vabaühendustest

partnerid, muutuvad üheks suureks omavalitsuseks, võib juhtuda, et nad unustavad mõned vanad partnerid ära.

11:20 Aseesimees Taavi Rõivas

Aitäh! Aega on jäänud veel vaid pool minutit, aga ma annan siiski viimaseks küsimuseks sõna Helmut Hallemaale. Palun!

11:21 Helmut Hallemaa

Aitäh, hea eesistuja! Hea minister, aitäh ettekande eest! Struktuuriküsimusi puudutades see teema juba tõstatus, aga küsin nüüd otseselt selle kohta, et mittetulundusühing ja sihtasutus ei võrdu kodanikuühendusega. Seetõttu ongi võetud kasutusele terminid "vabaühendus" ja "vabakond". Arutelude ajal märgitakse alati, et enam kui 30 000 kodanikuühendusest on pooled korteriühistud. Korteriühistud täidavad meil väga olulist rolli, muutes elumaju energiasäästlikumaks ja üldse kaasaegsemaks. Teatud mõttes on korteriühistud ka kogukonnapõhised ühendused. Aga mu küsimus on järgmine. Kas see, et vabaühendusi või kodanikuühendusi seadusandluses ei ole – MTÜ on otseselt mittetulupõhine, st majanduspõhine juriidiline vorm –, on probleem? Ja kas seda peaks kuidagi selgemalt välja tooma ka statistikas, üldse kokkuvõtete tegemisel? Kuidas see peaks teie arvates toimuma?

11:22 Siseminister Andres Anvelt

Aitäh! See on hea küsimus, mille üle me oleme pead vaevanud ka EKAK-i komisjonis. Õiguslikult baseerub kõik sihtasutusel ja MTÜ-l. See ampluaa on väga lai, korteriühistutest loomakaitсени välja – mis iganes. Ma arvan, et arutelu nende määratluste laiendamise üle on väga teretulnud, ja me oleme seda ka juba alustanud. Kui me räägime näiteks sotsiaalsest ettevõtlusest, siis MTÜ mõiste eriti sellega ei haaku, tekivad nagu vasturääkivused. Aga vaatame maailmas laiemalt ringi – ega me ei ole ainukesed, kes on pidanud seda probleemi lahendama. Nii et sellel on tulevikku. Kui me Siseministeeriumis neid tegevusvorme analüüsim, siis näeme, et klassifikatsioon on palju mitmekesisem kui MTÜ ja sihtasutus. Seal me tõesti klassifitseerime neid eesmärkide, põhimõtete, ülesehituse, vabatahtlike osakaalu järgi – mis iganes. Pilt on väga kirju, aga see näitab hästi, kuidas sõna "kodanikuühiskond" tähendus meie riigis laieneb.

11:23 Aseesimees Taavi Rõivas

Aitäh! Selle ettekandega seotud küsimuste aeg on paraku läbi saanud. Vaatamata numbrile 3 Peeter Ernitsa nime ees on Peeter Ernitsal ühe küsimuse esitamise võimalus siiski olemas, aga ta saab küsida alles järgmiselt ettekandjalt. Ja järgmine ettekandja on põhiseaduskomisjoni esimees Marko Pomerants. Protseduuriline küsimus, palun, Keit Pentus-Rosimannus!

11:24 Keit Pentus-Rosimannus

Aitäh, hea juhataja! Me peame oma istungeid tavaliselt ilusas eesti keeles ja meie stenogrammid on ilusas eesti keeles. Kuna ettekandest, mis just lõppes, käis korduvalt läbi sõna EKAK – sõna, mida minu teada eesti keeles ametlikult veel ei ole –, siis mul on palve stenogrammi huvides ja ajaloo huvides täpsustada, et tegu on Eesti kodanikuühiskonna arengukontseptsiooniga. Ja ühtlasi on mul ettepanek selliseid kantseliitlikke lühendeid meie sõnavõttudes vältida.

11:24 Aseesimees Taavi Rõivas

Aitäh! Küsimust selles sõnavõttus ei peitunud, aga ma usun, et meie stenografistid on sellegipoolest kolleeg Rosimannusele tänulikud selle täienduse ja täpsustuse eest. Kas Andres Ammasel on protseduuriline küsimus? Ei ole. Siis Marko Pomerants, palun!

11:25 Marko Pomerants

Nu kak? EKAK (Naer saalis.) Siin püüti paika panna, kes millist earühma esindab. Mina defineerin ennast vanainimesena, vähemasti aeg-ajalt. See toimib hästi minu koduküla Rimis, kus mõnikord on kaubad riiulitel ümber tõstetud, ja kui ma ütlen mõnele teenindajale, et olge hea, aidake vanainimest, siis see toimib maru hästi. Mis puudutab kodanikuühiskonna arendamist, siis kui ma saan veel vanemaks,

kavatsen ma Rakveres luua pensionäride ühenduse Väk ja Pauk. Selle nime olen ma valinud seetõttu, et teised asjakohased nimed, sellised nagu Hõbelõng ja Härmajuuks, on juba ära võetud.

Nüüd tulen Riigikogu arutelu teemale lähemale. Tõepoolest, me kiitsime või meie eelkäijad kiitsid siin Riigikogus Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsiooni ehk EKAK-i detsembrikuus 2002 heaks ja me oleme selle 15. aastapäeva lävel. Ma loodan, et Riigikogu Kantselei uus direktor teeb sel puhul detsembris väikese kokteilivastuvõtu nendele asjaosalistele, kes sellesse kontseptsiooni 15 aastat tagasi panustasid. Ma ei tea, kui paljud teist seda kontseptsiooni tänase arutelu eel lugesid. Andres Anvelt oma sõnavõttus natuke selle sisust ka rääkis, aga ma käin mõne märksõna üle.

Kõigepealt see küsimus, mis siin saaliski on arutelul olnud: mis on kodanikuühendused ja mida loodeti selle kontseptsiooni järgi käitumisega saavutada. Nüüd ma teen väikese joogipausi ja te võite omaette mõelda, mis kodanikuühendused teie arvates on, kas nad on tüütud tegelased, kes muud ei tahagi kui raha, kas nad on meie ise või mässajad. (Joob vett.) Kontseptsiooni loojad on kodanikuühenduse kohta öelnud aga järgmiselt: kodanikuühendused on demokraatia arengu vältimatu tegur. Tegelikult on selles kontseptsioonis olemas ka definitsioon: "Kodanikeühenduste all mõistetakse käesolevas dokumendis kodanike ühinemisvabaduse realiseerimise tulemusel moodustuvaid, kasumit mittetaotlevaid eri liiki ühendusi, nagu mittetulundusühingud, sihtasutused, seltsingud jms." Loomulikult sooviti saavutada kodanikuühenduste ja avaliku võimu paremat koostööd, mille hulka kuuluks, nagu Andres juba nimetas, kodanikualgatuse ja osalusdemokraatia edendamine, aga ka näiteks kodanike vastutustunde arendamine oma pere, kaaskodanike, kodukoha, riigi ja maailma ees. Neid viimaseid, maailmavaatest tulenevaid debatte, kas keelata, piirata või kasvatada, peame me siin regulaarselt ja loomulikult teeme seda tihedamini kui kord üle aasta. Eks seda loetelu saab jätkata, olgu selle näiteks kas või ebapiisavalt esindatud või tunnustamata kodanike ja nende ühenduste erihuvid ja vajaduste tunnustamine ja arvessevõtt avaliku elu korraldamisel. Ma ei tea, kas tänagi on osapooltele selge, keda toona silmas peeti, aga ma eeldan, et on. Loomulikult, toetavad märksõnad on kodanikuaktiivsus, osalus, austus, partnerlus, vastutus. Nähti ette ka eesmärkide saavutamise teed. Kõikide nende eespool nimetatud eesmärkide saavutamiseks määrab Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsioon kindlaks kodanikuühenduste ja avaliku võimu koostöösuhetest tulenevad põhilised kohustused ja õigused, mis seonduvad kummagi poole tunnustamise ja esindamisega, nende partnerlusega, poliitikate väljatöötamisega ning vahendite kasutamise ja aruandlusega. Järgneb punkt-punktiline lahtikirjutus, mis minu arvates asja tegelikult enam paremaks ei tee.

Riigikogu korraldab selle kontseptsiooni kohaselt selle elluviimise ja kodanikuühiskonna arengu arutamiseks igal teisel aastal vastavasisulise olulise tähtsusega riikliku küsimuse arutelu. See ongi see põhjus, miks täna, 28. septembril on see küsimus siin Riigikogus arutelu all.

Mis on minu üldistavad järeldused *anno Domini* 2017, vaadates ka neid ettepanekuid, mida Riigikogule on tehtud? Esiteks, kõige selle eelneva taustal on olemas ootus regulatsioonide järele, et äkki saaks veel miskit reguleerida, selleks et kaasamine paraneks. Mina arvan, et ei saa. Asjad toimivad, kui on austus ja reaalne partnerlus. See on ju kodus ka niimoodi.

Teiseks, esindatuse probleem, ühe valdkonna valmisolek ühe katuse all toimida ja tegelikult ka laiapõhjalist liikmeskonda omada. Kui Lennart Meri ütles, et Eestile on kombeks üks president korraga – selle tähistamiseks mingeid pidustusi tänavu ei tule, sest see toimus 14 aastat tagasi –, siis kodanikuühiskonnas on see arv tavaliselt kaks. See pole konkurentsiküsimus, Riigikogu ja valitsuse poolt vaadatuna on see igapäevane olukord, ma julgen kasutada ka sõna "probleem". Martin rääkis siin, et ongi normaalne, kui eri organisatsioonid saavad asjadest erinevalt aru ja esindavad ka samas valdkonnas erinevaid vaatekohti. Mina julgen tunnistada, et Riigikogu õiguskomisjoni esimehena saatsin ma ühe eelnõu arutelul kahe sarnaste huvid eest seisva organisatsiooni esindajad istungilt ära, seda sellel lihtsal põhjusel, et nende omavaheline näaklus ei viinud seda arutelu valdkonna huvides edasi. Aga võib-olla ma käitusin halvasti.

Tänase ettekande ettevalmistamise käigus sirvisin ka kevadisi kirju. Üks komisjoni esimeestest kirjutas: "Täpsemalt tuleb sõnastada riigi ja kodanikuühiskonna strateegiline partnerlus ja see, millistele kriteeriumidele see esindusorganisatsioon võiks strateegilise partnerina vastata." Jutt käib tegelikult sellestasamast asjast. Räägin siinkohal võib-olla esimesele punktile vastu – kui ma seda toetaksin –, aga tegelikult ma arvan, et selle probleemi vähendamise võimalus on paljuski kodanikuühiskonna organisatsioonide enda kätes. Võib ju selle definitsiooni tekitada, aga jällegi, asjad toimivad, kui suudetakse omavahel arutleda ja kokku leppida.

Kui tahetakse vaadata, kas poliitikas asjad juhtuvad või jäävad juhtumata, siis on selle vaatamise kohaks

tõepoolest koalitsioonilepe. Andres Anvelt sellel samuti veidike peatus. Seal on kirjas näiteks see, et plaanis on korrastada vabaühenduste rahastamist, muuta see stabiilsemaks ja eesmärgistatumaks ning kujundada selgem vabaühenduste kaasamist ja osalemist toetav poliitika – ma päris täpselt ei tea, kui hästi see ikka õnnestuda saaks – ja soodustada sotsiaalset ettevõtlust. Me teame, et mingid asjad on töös, näiteks kas või seesama rahastamisvõimaluste parandamine. Aga eks rahastamisega ole ikka niimoodi, et igasugused piirangud ja regulatsioonid on üks asi, kõige tähtsam on tegelikult raha olemasolu. Kui raha on, siis saab ikka rahastada. Aga töötanud on ka avaliku sektori ja sotsiaalse innovatsiooni arendamise rakkerühm. Riigikantselei koduleheküljel on selle lõpparuande kavand olemas. Ka need ettepanekud, mis puudutavad sotsiaalset ettevõtlust, on seal omavahel kokku lepitud ja ma loodan, et saavad järgemööda teoks. Seal on terve pinu konkreetseid ettepanekuid, mis võiksid meie kodanikuühiskonna toimimist ka selles ettevõtlusvaldkonnas paremaks teha.

Geoloogina ütlen, et see on evolutsiooniline protsess, milles me osaleme, kuigi see toimub küll palju kiiremini kui kivimimaailmas. Ka inimese eluaeg on geoloogilise ajalooga võrreldes üürrike ja eks me tahaksime oma eluajal muudatusi näha. Julgen soovitada oma ettepanekute realiseerimiseks ka erakonda kui võimalust, seda siis omandatud mandaadi kaudu. Kollektiivsed pöördumised Riigikogu poole on ka juba vaat et pooles osas erakondade tehtud. Te võite vaadata, mis ettepanekuid on teinud Keskerakond, rohelised või ... Seda nimekirja võiks jätkata, see on päris huvitav. Eks niikuinii paista mitme algatuse tagant välja erakondade kõrvad või leiavad kodanikuriigi inimesed ennast peale mingit protsessi Toompeal mõne erakonna uksest sisse-välja käimas. Selles ei ole midagi halba. Erakond on täpselt samasugune võimalus viia ellu oma arusaamu, kuidas saaks riigi olukorda parandada.

Nüüd katuserahast. Seda on võimalik demoniseerida, aga ma päris kindlalt ei tea, kas see võiks olla ka kodanikuühiskonna huvides. Tegu on tihtilugu rahaga, mis mingisuguse kodanikuühenduse sihtkapitali või muu mehhanismi kaudu kodanikuühiskonnale nii lähedale ei pruugiks jõuda. Loomulikult, seda raha ei pruugigi olla, poliitikud saaksid selleta hakkama, aga mõni keraamikaring või robotikaring jääks siis maalastele tegemata. Tühja kah! Elu on kompleksne ja dünaamiline asi, tohutult valdkonnarikas, kõike ühese käsitlese alla polegi mõtet koondada. Toredaid asju juhtub ka kontseptsioonivabalt. Mõni isa teeb oma tütrele näiteks bussiooteputka, nagu võis hiljaaegu televiisorist näha.

Martin Noorkõiv püüdis oma sõnavõttus panna kodanikuühiskonna olukorrale aastal 2017 ka diagnoosi ja see oli järgmine: "Kodanikuühiskonna olukord on suhteliselt hea." 2019. aasta sügisel toimub eeldatavasti samasugune arutelu nende valitute vahel, kes Riigikogu järgmises koosseisus olema hakkavad. Eks me siis näe, kas sellele diagnoosile on miskit lisada.

Täitsa lõpetuseks ütlen, et avastasin oma töölaualt sellise asja nagu "Vabaühenduste manifest 2015 Riigikogu valimisteks". Siin on selline koht, et kuigi vabatahtlikke on Eestis tohutult ja aastas toodetakse kümnete miljonite eest lisandväärtust, ootab Eesti inimestest siiski tervelt 42% veel kas kutset olla vabatahtlik või pole leidnud endale võimalust vabatahtlikus töös osaleda. Kaks aastat on mööda läinud, ma ei tea, kas see protsent on õige. Mina isiklikult pakun välja direktorikoha ühes mittetulundusühingus, tööaeg on laupäeviti, pühapäeviti ja õhtuti, tasu ei saa, võib-olla tuleb peale maksta, asukoht Rakveres. Palun minuga ühendust võtta. Aitäh!

11:37 Aseesimees Taavi Rõivas

Aitäh ettekandjale! On mitmeid küsimusi. Esimesena küsib Peeter Ernits. Kuna kolleeg Peeter Ernitsat hetkel saalis ei ole, siis anname võimaluse küsimus esitada Andres Ammassele. Palun!

11:37 Andres Ammas

Lugupeetav eesistuja! Lugupeetav ettekandja! Viimasel ajal on kolmanda sektori ja eriti vabaühenduste rahastamise kohta ilmunud õnneks mitmeid huvitavaid artikleid. Minu hinnangul on nendes kordunud motiiv, et meie vabaühendused ja kolmas sektor on liiga suures sõltuvuses riigieelarvest tulevast rahast. Üldse on need ühendused rohkem valitsussektori käepikendus, poliitiline mõju neile on liiga suur. Palun, kuidas sina neid väiteid kommenteerid? Kas see on sinu silmis probleem? Kui on, siis kas sul on mõni idee, kuidas seda sõltuvust vähendada? Muu hulgas on pakutud ideed eristada riigi ja kohalike omavalitsuste loodud vabaühendused muudest vabaühendustest.

11:38 Marko Pomerants

Aitüma! Minu meelest tähendab see poliitilise eluga läbipõimitus kompleksset ühiskonda, kus on olemas inimesed ja ühendused, kes on poliitilisemad, ja teised, kes on vähem poliitilised. Ma selles nagu

omaette probleemi ei näe. Ma mõneti suudaksin nõustuda Andres Anvelti seisukohavõetuga, et mis on iseseisvus ja partnerlus. Tõepoolest, riigi raha puudumine võib tekitada suuremat võrdsust kui riigi raha olemasolu. Minu meelest on eri valdkondades olnud mittetulundusühingutel endal või nende katusorganisatsioonidel järjepanu see soov, et just see või teine konkreetne ühendus oleks nimetatud seaduses ja loomulikult oleks talle pikaajalise partnerina tagatud riigieelarves ka kindel rida. Ma arvan, et mõõdukas käitumine võiks olla ikkagi see, et seaduses ei peaks sellised asjad konkreetse mittetulundusühingu või organisatsiooni kujul kirjas olema. Võib-olla on siin mingisuguseid erandeid, ma sellist analüüsi pole teinud. Seda kindlasti saab teha, kui on olemas pikaajalised partnerid, nii nagu on ka soovitatud, ja mitmes ministeeriumis on olemas ka praktika, et ongi mitmeaastane rahastamisleping. Aga siin pole sellist ühte mustvalget käekirja üldse mõtet luua. Maailma tuleb vaadata tükki-tükilt ja iga tükk tuleb vaadata eraldi, aga mina olen edasireguleerimiste vastu.

11:40 Aseesimees Taavi Rõivas

Tarmo Kruusimäe, palun!

11:40 Tarmo Kruusimäe

Täna, hea eesistuja! Hea ettekandja! Kui ma küsisin siseminister Andres Anvelti käest, kumb pool on riigile suurem partner, arvas ta, et 85,3% MTÜ-dest saavad oma kulu ja kirjadega hakkama, ja ta kutsus üles olema ka jätkusuutlikud. Kas ma saan õigesti aru, et need 14,7% MTÜ-dest, kes saavad riigilt raha, ei ole jätkusuutlikud ja sellepärast riik neid rahastabki, et nad oleksid samamoodi jätkusuutlikud nagu need 85%, kes ei saa riigilt raha? Olen ma õigel teel?

11:41 Marko Pomerants

Aitüma! Ma arvan, et iga olukord on natuke erinev. Kui me räägime näiteks esindusorganisatsioonidest, siis tegelikult kõige normaalsem oleks see, kui need organisatsioonid, keda see katusorganisatsioon esindab, paneksidki oma huvide kaitseks rahad kokku. Seda ühelt poolt. Teisest küljest, siis ei ole ju päris saatanast ka see olukord, kus riigi rahastus on tagatud mõnele esindusorganisatsioonile, kes tegeleb kodanikuõiguste kaitsega või, ma ei tea, patsiendiõigustega, millega iganes. See tekitab ka sellise vastutuse – kui see hästi toimib, on ju – tõepoolest ka vaeva näha selle nimel, et need arvamused oleksid kokku saadud. See iseenesest ei tähenda ju seda, et need arvamused, mis kokku saadakse, on riigi partneri suhtes sõbralikud.

11:42 Aseesimees Taavi Rõivas

Krista Aru, palun!

11:42 Krista Aru

Aitäh, härra juhataja! Austatud ettekandja! Ma olen teiega väga nõus, et kodanikuühiskond ei vaja nii palju reguleerimist seadusandlikul tasandil. Aga kuidas on ühistulise majandustegevusega? Kuidas te hindate seda poolt? Kas selle hoogustamiseks oleks vaja ka mingit seadusandlikku reguleerimist?

11:43 Marko Pomerants

Aitüma! Sellisest teravast vajadusest me pole kuulnud, muidu me oleksime sellega tegelenud. Ikka võib erinevaid asju teha.

11:43 Aseesimees Taavi Rõivas

Urve Tiidus, palun!

11:43 Urve Tiidus

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Teie karakteris, nagu me teame ja oleme lugenud, on tugevat loovat alget, seepärast ma palun teid fantaseerida sellisel teemal nagu "Kodanikuühendused 30, 40 ja 50 aasta ehk poole sajandi pärast", arvestades just seda tõsiasja, et ühiskonna ja inimeste huvide fragmenteerumine on järjest süvenev protsess, ja võib-olla ka seda fakti, et Eesti elanikud elavad senisest tunduvalt kauem ja küpses eas inimesi on rohkem. Kui te viitsite fantaseerida, siis palun.

11:44 Marko Pomerants

Aitüma! Mina oma isikliku visiooni juba panin välja, et kuna ka mina vananen, siis Välg ja Pauk on Rakveres see mittetulundusühing, kus ma saan ennast realiseerida. Ma arvan, et fragmenteeritus aja jooksul kasvab. Praegu on olemas näiteks loomakaitseorganisatsioonid, küllap on veel mõni näide organisatsioonide kohta, mida võib-olla kümnekond aastat tagasi sellisel kujul ei olnud ja neil ei olnud sellist mõjusust. Neid teemasid tuleb juurde ja me ei oska neid kõiki võib-olla täna nimetada. See olukord on umbes samasugune, ma arvan, nagu see, et tööandjad ei tea väga täpselt, milliseid töötajaid ja töökohti on ettevõttes vaja 20 aasta pärast. Ma arvan, et neid teemasid, mille kohta hakkab käima märksõna MTÜ, tuleb juurde ja pilt läheb veelgi kirjumaks.

11:45 Aseesimees Taavi Rõivas

Jüri Adams, palun!

11:45 Jüri Adams

Härja Pomerants! Ilmselt meile mõlemale täiesti ettenägematult on elu korraldanud niimoodi, et me oleme Riigikogus ühes ja samas komisjonis. Küllap ei osanud kumbki meist seda ette näha. Aga kuna mingisugusel kummalisel kombel teie etteaste ja see päevakorrapunkt on sattunud kohalike valimiste kampaania ajale, siis küsin, kas teie ka praegu kandideerite ja kui jah, siis kus omavalitsuses.

11:45 Marko Pomerants

Aitüma! Kandideerin Rakvere Linnavolikogu valimistel, number on 161. Muideks, minu ettepanek oli seda arutelu pidada peale kohalike valimisi, seda just sellel põhjusel, et äkki siis on õhkkond selline rahulikum. Aga pean tunnistama, et minu kartus on olnud asjata. See arutelu on kestnud peaaegu kaks tundi ja tegelikult on see läinud ju täiesti viisakalt, mingisugust eputamist pole olnud, küsimused on olnud asjakohased ja ma arvan, et ettekanded ka. Ka enne valimisi teevad ju inimesed oma kutsetööd edasi, poliitikud näiteks. Sellest ei tasu iga kord lasta ennast heidutada.

11:46 Aseesimees Taavi Rõivas

Andres Ammas, teine küsimus, palun!

11:46 Andres Ammas

Lugupeetav eesistuja! Lugupeetav ettekandja! Nõukogude ajal oli hinnatud ja armastatud kolhoosiesimees või tehasedirektor see, kes lõi Moskvast n-ö kõvasti fondi ja limiiti välja. See mentaliteet elab minu hinnangul praeguses Eesti ühiskonnas edasi. Nüüd on see moondunud selliseks nähtuseks, et kõva mees on see, kes Toompealt võimalikult suure hunniku riigi raha kodukanti toob. Paljud kolleegid ei häbene katuserahaga lausa kohalikus ajakirjanduses hoobelda, et mina selle raha siia tõin, või teevad suuri plakateid, et mina tõin ja nii palju. Kas kolmandas sektoris, vabaühendustes, on teie hinnangul ka sellist mentaliteeti ja kui on, kui palju siis? Selle asemel, et mõelda, kuidas eraannetusi rohkem juurde tuua või kuidas liikmemaksudega rohkem panustada, mõeldakse ikka rohkem nii, et valime etteotsa mehe või naise, kes seda riigi raha välja lööb ja koju toob.

11:47 Marko Pomerants

Mul on kaks või isegi kolm kommentaari. Minu meelest on katuserahaga saanud teinekord ka häid asju ära teha. Ma toon ühe näite ja ilma hooplemata. Lääne-Virumaal viis torm ära terve Väike-Maarja kiriku torni. Inimesed panid oma jõud kokku ja sündis otsus see korda teha. Ma ei tea, kuidas kogudus, kes on ka üks näide konkreetse kodanikuühenduse kohta, oleks saanud seda üksinda teha. Ma olen vaadanud elu selles valdkonnas. Muideks, ma ei hoople, kui ütlen, et minu meelest on üsna vale eeldada, et seda kõike on võimalik – aga võib-olla natuke on? – konverteerida ka häälteks. Vaja oleks umbes 2000 häält, aga võib-olla selle konkreetse teo taga on neid kolm. Ega siis rahaga ei ole võimalik ühiskonda häälteks konverteerida, see on ka oma olemuses vale. Mina võin öelda oma kodanikuühiskonnas tegutsemise kogemuse põhjal niimoodi, et ma olen kuus aastat töötanud ministrina – see pole niisugune kodanikuühiskonna värk – ja mul pole selle ameti pärast kunagi stressi olnud, aga ma olen olnud

magamata sellepärast, et ma muretsen, kuidas ühel kodanikuühendusel võiks minna ja mida tuleks veel teha, et tal paremini läheks. Nende inimeste ees, kes viitsivad mingisugust asja teha ka peale seda, kui lõpeb see "peab", võtan mina sügisesel ajal ja ka talvel alati mütsi maha.

11:49 Aseesimees Taavi Rõivas

Ain Lutsepp, palun!

11:49 Ain Lutsepp

Aitäh, härra eesistuja! Austatud ettekandja! Kodanikuühiskond on Eestis suhteliselt hästi arenenud. Et pilt oleks veelgi parem, on kindlasti tarvis, et riigi tugi kodanikuühiskonna organisatsioonidele oleks vajaduse korral olemas. Aga kus, millises valdkonnas teie arvates kodanikuühiskond ei toimi või ei toimi piisavalt, kus on koostööl arenguruumi või kus te näete kodanikuühiskonna arengus seisakut?

11:49 Marko Pomerants

Aitüma! Mina oma töömeheelu jooksul eri ametites olen puutunud kokku valdkondadega, kus tegeldakse sotsiaal- ja tervishoiuküsimustega, siseturvalisusega ja keskkonnaküsimustega, ja ma olen igal pool tunnetanud kodanikuühiskonna toimimist. Ma ei oska näiteks ka nende kolme näite põhjal öelda, et ühes valdkonnas oleks siin Eestis midagi kuidagi teistmoodi kui teises. See on suhteliselt ühetaoline, aktiivsus on olemas. Mina arvan, et partnerlus on ka sisuline ja sõltub ikka väga palju persoonidest. See ei sõltu sellest, missugune on regulatsioon, vaid sellest, kas suured inimesed saavad omavahel asju sisuliselt arutatud, vaatamata sellele, et nende seisukohad ja vaated ei lähe teinekord kokku. Vaatasin, et Andres Ammas torises mu vastuse peale, sest ma ei vastanud ta küsimusele. Ma püüan öelda kuidagi teistmoodi. Ma tahan öelda, et kunagi ei peaks valima ühegi mittetulundusühingu etteotsa inimest selle põhjal, et sellega kaasneb lootus saada mingisugust riigi raha. See on igapäevane raske töö, seda tööd peab tegema inimene, kes ka tegelikult viitsib midagi teha ja mitte üks kord aastas, vaid aasta ringi.

11:51 Aseesimees Taavi Rõivas

Tiit Terik, palun!

11:51 Tiit Terik

Aitäh! Hea ettekandja! Mikko Lagerspetz on ühes kodanikuühiskonda lahkavas artiklis kunagi leidnud, et dialoog võib poliitiku ja ametniku arvates olla tüütu, tulutult kallis ning isegi kahjulik, kuid riigimehelikult mõtlev valitseja peaks ise seisma hea selle eest, et iga poliitilise otsuse puhul oleks keegi, kes talle vastu vaidleks. Kuidas teile tundub, kui palju meil on seda head tahet dialoogi pidada ja reaalselt sellist koosvalitsemist praktiseerida?

11:52 Marko Pomerants

Aitüma! Jällegi ma arvan, et see on tegelikult persoonikeskne. See kõik on ka formaliseeritud kujul olemas. Kõik need arengudokumentid ja -kontseptsioonid on viinud selleni, et on olemas tavad ja korrad ning ministeeriumides on isegi inimesed, kes peavad seisma selle valdkonna n-ö elus hoidmise eest, et asjad ja suhtlus toimiksid. Kui me tuleme nüüd ministrite, näiteks mõne konkreetse persooni juurde, siis ma arvan, et hästi oluline on see, et sellistel võtmearuteludel – olgu küsimuse all näiteks, ma ei tea, kas raiuda kuuske või hoopis mäнди – tegelikult ka tipptasemel laua taga oldaks. Tõesti pole üldse tähtis, kas sulle üks või teine seisukoht meeldib, oluline on see, et dialoogist tekiks kokkulepe ja ühisosa. Mina arvan, et sellesse tuleb panustada. Meil on igal tasandil mõlemal poolel olemas inimesed, kes seda protsessi oskavad nii ka võtta ja võtavadki. Minu elus on see nii olnud viimased 15 aastat.

11:53 Aseesimees Taavi Rõivas

Jüri Adams, palun!

11:53 Jüri Adams

Härra Pomerants! Ma jätkan oma eelmist küsimust. Kas te peate tõenäoliseks, et teid valitakse Rakvere volikokku? Kui see nii on, siis mis on teie praegune oletus, kas te hakkate seal kohal käima, loobute

sellest kohast või äkki, jumal hoia, loobute hoopis Riigikogu kohast? Minu küsimusel on natuke isiklik tagamaa. Ma olin kunagi Tartu Linnavolikogu kolmes koosseisus. Ma arvan, et see oli kasulik mulle, vaimselt vähemalt, ja ilmselt ka Tartu linnale. Aga minu füüsilisele tervisele mõjus selline kahe koha vahet edasi-tagasi pendeldamine täiesti hävitavalt.

11:54 Marko Pomerants

Aitüma küsimuse eest! Sellele on lihtne vastata. Ja vaadake, kuidas ma saan praegu rääkida oma valimiskampaaniast, nii et silm ka ei pilgu. Aga ma vastan ausalt. Kui me räägime IRL-i nimekirjast Rakvere linnas, siis tegu on sellise tugeva nimekirjaga, kus esimesest 10–12 inimesest (võib-olla on neid inimesi ka rohkem) võib kes tahes saada volikogu liikmeks. Selline võimalus võib tabada ka mind. Aga ma ei looda selle peale, ma teen selleks ka tööd, ja ma ei tee seda Riigikogu tööajast, kuigi me oleme ju aasta ringi – liigaastal isegi 366 päeva – rahvast teenimas. Mis puudutab minu osalemist, siis mina arvan ka, et see on hea. Mind võib Rakveres ka mujal kui volikogus täiesti tihti kohata, viimati olin seal täna hommikul. Ma arvan siiralt, et sellest on kasu mõlemale osapoolale, nii Rakvere volikogule kui ka mulle minu Riigikogu töös, ja ma kavatsen sellesse panustada. Ma arvan, et selline aeg on võimalik leida, seda saab planeerida. Olen selle poolt, et selline võimalus oleks. Riigikogu liikmed ei aja hukka, ma arvan, ühtegi volikogu, kui nad valituks saavad. Aga muidugi tuleks siis ikka juba täiega peale minna.

11:55 Aseesimees Taavi Rõivas

Peeter Ernits, teine küsimus, palun!

11:55 Peeter Ernits

Hea juhataja! Hea ettekandja! Ma ei tahaks sinu valimiskampaanias osaleda, aga sa ütlesid, et pensionärina lood sa pensionäride ühenduse Välk ja Pauk. Rakvere pensionärid – ma arvan, et ka teised – tahaksid teada, millega hakkab selline pensionäride ühendus tegelema, mille poolest ta erineb senistest Härmalõngadest ja muudest sellistest ühendustest.

11:56 Marko Pomerants

Aitüma! Eks ma vaatan, milline mu konditsioon selleks ajaks on ja kui jõhkraid asju ma suudan ette võtta füüsilise aktiivsuse poole pealt. Mul on selleni veel palju minna, ma ei ole veel seda põhikirja koostanud.

11:56 Aseesimees Taavi Rõivas

Ain Lutsepp.

11:56 Ain Lutsepp

Aitäh, härra eesistuja! Austatud ettekandja! Osas valdkondades on kodanikuühiskonna organisatsioone vaja toetada, nad lihtsalt ei saa muidu hakkama, näiteks kultuurivaldkonnas, aga neid valdkondi on ka teisi. Milline on teie seisukoht, kas riik peaks neid organisatsioone toetama?

11:56 Marko Pomerants

Aitüma! Ma arvan, et sellist aega ei tule ega peagi tulema, kui riigieelarves ei ole eri valdkondade rahastamiseks toetuste andmise võimalusi ette nähtud. Mina sellist riiki ei soovi.

11:57 Aseesimees Taavi Rõivas

Kas on veel küsimusi? Rohkem küsimusi ei ole. Sel juhul suur aitäh ettekandjatele! Nüüd on võimalus esimesena sõna saada fraktsioonide esindajatel. Ma eeldan, et sellel, kes esimesena sõna võtab, on ka volitus fraktsioonilt, õigemini sellel, kes on esimesena registreerunud, on sõnavõtuks ka fraktsiooni volitus. Kuna Reformierakonna fraktsiooni esindaja on Heidy Purga, siis esimesena saab sõna Aadu Must. (Elevus saalis.) Head kolleegid, ütlen lihtsalt täpsustuseks, et me anname sõna registreerimise alusel kõikide fraktsioonide esindajatele. Kuna Reformierakond täpsustas, et nende esindaja on Heidy Purga, siis saab esimesena registreerunud Reformierakonna fraktsiooni liige sõna peale seda, kui fraktsioonide esindajad on rääkinud ehk seitsmendana. Palun, Aadu Must!

11:58 Aadu Must

Lugupeetud esimees! Head kolleegid! Ajalugu ei saa kunagi valmis, sellepärast et iga põlvkond esitab ajaloolle kui oma kollektiivsele kogemusele uued küsimused. Elu läheb edasi. Ainuke asi, mis näib olevat valmis, on 2002. aastal valminud Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsioon, mida me praegu arutame. Kui härra Martin Noorkõiv tegi sissejuhatuse, siis mind rõõmustas, et see oli meeldivalt lai. Tegelikult on seda teemat ka varem arutatud ja räägitud hästi erinevatest, tavaliselt kitsastest asjadest, kärbsesest elevandi londil.

Ma üritasin kokku lugeda, kui palju on kodanikuühiskonna definitsioone või määratlusi, aga lõpetasin siis, kui sain 40 täis. Mõtlesin, et rohkem ei ole vaja lugeda. Kui ma hakkan vaatama seda, kui palju on erinevaid arusaamisi Eestis või Riigikogu saalis, siis on neid natukene vähem kui 40. Asi on selles, et kõik need definitsioonid on ühes asjas ühel nõul. Kodanikuühiskond on see ühiskond, kus iga kodaniku loomuline initsiatiiv leiab rakendust ühiskonna kui terviku hüvanguks. Tavaliselt leitakse, et see annab ka sünergiat. Öeldakse, et kui kodanikualgatuse käigus midagi ära tehakse, siis on nii – kujutage ette! –, et linna omavalitsus oleks maksnud 100 raha, aga kodanikuühendus tegi selle ära 80 rahaga. Mõnikord öeldakse, et ei ole tähtis, kui palju maksab, las teeb 100 rahaga, kui ta ennast õpetab, koolitab ja arendab.

Loomulikult ma ei hakka kordama neid kümneid positiivseid näiteid või ka negatiivseid, mis on siit juba läbi käinud, selleks ei ole vajadust. Ometi on üks huvitav küsimus: mille kaudu kodanikuühiskond realiseerub? Ja teate, mulle hakkas kohe meeldima, kui härra Noorkõiv ütles, et see teema on hästi vana, juba Prantsuse valgustajatest peale. Kuulge, Prantsuse valgustajad Voltaire jt õpetasid, kui hea on valgustatud absolutism – on üks tark, kes mõtleb, aga teised on riigialamad. Hiljem on vaieldud ikkagi selle üle, kuidas lihtsa inimese, lihtsa kodaniku panus kuhugi jõuab.

Kuna mul on ainult 8 minutit, mitte kaks korda 45, nagu ma olen harjunud, siis toon ainult mõne ilmeka näite. Üks põhiline vaidlusteema on see, mille üle Eestis on juba 130 aastat arutatud. Kuidas võiks väljenduda kodanikualgatus riigi või, ütleme, oma maa juhtimisel? Vald – jah, muidugi. Aga edasi? 130 aastat on Eestis arutatud, kas juhtimise initsiatiiv peab minema alt üles või ülevalt alla. Vene impeeriumis 1870. aastal leiti, et eestlased on hulluks läinud – nad tahavad teha alt üles valitavat maakondlikku omavalitsust. Selle peale leidsid rüütelkonnad ja nende järgi Vene impeeriumi ministeerium – hiljem ka president Päts, sest võim oli tema käes –, et kõik maakondlikud tasandid tuleb ehitada nii: ei-ei, mitte alt üles, vaid ülevalt alla. Pätsi ei maksa süüdistada – kuigi Jaan Tõnisson seda tegi –, sest see oli tolle aja haigus. Meie kipume nüüd millegipärast seda asja üle võtma. Oi nostalgiat! Siis oli nii, teeme ka.

Kui te vaatate Eesti kodanikuühiskonna arengukavasid ja projekte, siis te näete ühte hämmastavat asja, mis eristab meid muu Euroopa kultuuriruumist. See on see, et me oleme aastal 2002 saanud läbi ilma kohaliku omavalitsuseta. Isegi siin, kui esitati küsimusi, Laine Randjärv küsis, et mis te arvate kohalikust omavalitsusest. Siis oli väga õige vastus: lugege läbi see 2002. aasta dokument. Ja teate, kohalikku omavalitsust nagu poleks ikka päris olemaski. Vaadake, vaadake ja hinnake veel kord.

Asi on selles, et esimene Eesti kodanikuühiskonna analüüs tehti 130 aastat tagasi. Selle allkirjastas vist siseministri asetäitja Šebeko, kes on muide midagi ka härra Anvelti pealt maha kirjutanud – kuidas rahastada seltse jne. Tol ajal nad leidsid küll, et raha ei tule anda. Ära anna talle kala, anna õng! Las seltsid saavad teatud privileege, selleks et ennast elus hoida. Nad võivad korraldada loteriisid, näitusmüüke ja jumal teab, mida kõike veel.

Palun kolm minutit juurde!

12:03 Aseesimees Taavi Rõivas

Palun, kolm minutit lisaaega!

12:03 Aadu Must

Nii neid siis ka anti. Kodanikuühiskonna analüüsis leiti, 130 aastat tagasi, et seltsid peavad olema riigile kasulikud. Eriti hea, kui neil on katusorganisatsioonid, ja veel parem, kui need on hästi kõrged, sest siis saab valitsus neist endale ustava, truu ja kontrollitava liitlase. Ei, mitte alt.

Vaatame korra tagasi Euroopa kogemusele. Kodanikuühiskonna vundamendiks on kohalik omavalitsus, kelle kaudu realiseeruvad kodanikuühiskonna algatused. Uhkem on aruandesse panna katusorganisatsioon, mis teeb väga suurt asja. Tegusad on nad siis, kui nad tegutsevad kohapeal. Kohapealse otsustamise subsidiaarsusprintsip annab Euroopa mõtlejate arvates kuni 40% efektiivsust

juurde. Lisaks haridus ja koolitus.

Toon veel ühe näite. Meil on hästi palju vaieldud selle üle, kas teeme kodanikuühiskonna, teeme kaasava eelarve. Minu käest on küsitud, kas kaasav eelarve on hea või halb. Kooliõpetajana ütlen kohe: väga hea. Ta õpetab, mis on ühiskond jne. Kas ta on aga tegelikkuses vajalik? Ei no tegelikkuses ei ole. Kui on kohaliku omavalitsuse kriis ja usaldus hakkab langema, siis on vaja selliseid pedagoogilisi võtteid, et inimesi lähemale tuua. Pedagoogiliselt on see oluline. Vaesust on raske jagada. Eesti kodanikuühiskonna kriisi põhipõhjused on ikkagi mujal. Mäletate, kui kohaliku omavalitsuse finantseerimine kukkus 11,4%-le. Ükskõik, kuidas sa ka püüad vaesust ümber jagada, see ei toimi. See ei jõua 60% või 40% valdadeni, et kodanikuühiskonda edendada ja edasi viia.

Ma toon veel ühe kiire näite. Kuna kõik räägivad valimistest, siis ma refereerin ühte Tartu Linnavolikogu 2017. aasta valimisplatvormi, aga teie proovige ära arvata, kelle oma see võiks olla ja mis seosed võiksid sellel olla kodanikuühiskonnaga. Platvormis räägitakse mitte ainult linnavarade, vaid ka linnamaade ja -metsade võimalikust tulust, räägitakse Emajõe sadamate ning Emajõe ja Peipsi järve veeteest, ujulate kordategemisest, astmelisest tulumaksust, laste mänguväljakutest, matusetootustest, tarbijakaitsest ja alkoholi ohjamisest. Peale selle ollakse uhked, et näed, nimekirjas on neil naisi ka. Kas keegi julgeb ära arvata, kes see võiks olla? Ei ole sotsid, ei ole kesk ega keegi. See aasta oli 1917 ja selle esitasid kodanikuühiskonna aktivistid Jaan Tõnisson, Karl Parts – tema oli veel meie kunagise kolleegi vanaonu –, Heinrich Koppel, meie Toomase vanavanaonu Anton Jürgenstein, preester Laar, ärimees Kikerpill jne. Väga hästi öeldi: ei tohi paigal seista, tuleb joosta. Teiste riikide parlamendis ei arutata mitte detaile, vaid seda, mis suunas joosta. Kuidas ehitatakse kodanikuühiskonda – kas initsiatiiviga alt üles või ülevalt alla –, selles on küsimus. Aitäh!

12:06 Aseesimees Taavi Rõivas

Aitäh! Järgmisena palun Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel Tanel Talve.

12:06 Tanel Talve

Lugupeetud istungi juhataja! Head kolleegid ja külalised! Sageli on tulnud ette olukord, kus pärast pikki arutelusid ja paljusõnalisi deklaratsioone võib kokkuvõttena öelda vaid sellise lause: "Tuleks teha, et oleks tore." Jättes otsustamata, kes siis teeb, mida teeb, millal ja millise tulemusega. Nii juhtub mõnikord ka kodanikuühiskonna organisatsioonides ja ka siin, lugupeetud saalis. Aga mida esmasemal tasandil kodanikuühendus tegutseb, seda konkreetsem ja reaalsem see tegutsemine ka on. Hääd sõbrad! Mina ei kõnele siin hetkel ainult sotsiaaldemokraadi ja Riigikogu liikmena, vaid teen seda ka oma koduküla Voose külaseltsi ühe eestvedajana. Tahan teie tähelepanu juhtida sellele, et kodanikuühiskond ei ole mingi hoomamatu või abstraktne hall mass. See koosneb tegelikult ju ikkagi üksikutest inimestest. Minu arvates me peaksime just neid inimesi rohkem tähele panema ja ka riigi tasandil kodanikuühiskonna arengut toetades just sellega arvestama. Ma tahan siinkohal tänada Anneli Kana külaliikumise Kodukant Harjumaa, kellega me eile vesteldes jõudsime taas tõdemuseni, et kui juba kokku tullakse – olgu selleks külaseltsid või sotsiaalhoolekande valdkonnas tegutsevad MTÜ-d –, siis enamasti mingi konkreetse tegevuse pärast, lahendamist vajava probleemi tõttu, millegi rajamise, korrastamise või loomise pärast.

Meil ei tasu kurta passiivsete kodanike üle, omaalgatust ja teha tahtmist jagub Eesti ühiskonnas õnneks päris palju. Küll aga võib selsamal esmatasandil jääda nii mõnigi asi tegemata või pooleli, sest algne õhinapõhisus põrkub liigse bürokraatia, kantseliitlike reeglite ja juhiste või hoopis teise osapoole vastuseisuga. Kodanikuühiskond on vabatahtlik sektor. Kui aga inimese vabatahtlikuks panuseks jääb suur koormus asjaajamist, dokumente, väikesemahulisi rahataotlusi, siis mis on tulemus? Loobumine, käegalöömine, kohusetundlikumatel ka läbipõlemine. Ja see viimane on vabakonnas aina kasvav probleem.

Külaliikumises on sellega tegelemisel algus tehtud. Ka selleaastasel KÜSK-i ehk Kodanikuühenduse Sihtkapitali kogemuspäeval on lausa eraldi töörühm vabatahtliku valdkonna inimeste läbipõlemisega tegelemiseks. Te küsige külaliigutajate või priitahtlike pritsumeeste või vabatahtlike merepäästjate käest, mis põhjustab selles üllas tegevuses stressi või miks ohustab läbipõlemine. See ei ole mitte väljakutsele minek või talgutööd külamajas. See ongi see liigne bürokraatia, ülereguleeritus ja killustatus. Tegevuste enda elluviimisest rohkem aega tuleb kulutada taotluste koostamisele, tõestamisele, ootamisele, aruandlusele ja siis veel kord tõestamisele. Selle kõige kõrval saame ikkagi uhkelt öelda, et meie kodanikuühiskonnas on väga tublid tegijad. Kõik ettenähtud raha kasutatakse

projektideks ära, aruanded saavad valmis, aga siis küsime, milline tegevus toob rõõmu südamesse ja naeratuse huulile. Kas päästetud inimesed, kordatehtud külaplats või hoopis kinnitatud aruanne? Meie kodanikuühiskonnas tegutsevad multitalendid, nad peavad olema ühtviisi edukad info hankijad, administreerijad, sõnasepad, bürokraadid, hanke läbiviijad, ehitusjärelevalve teostajad, oma valdkonna eksperdid, projektijuhid, konverentsil esinejad, peokorraldajad. Hullumad neist kuuluvad veel ka mõnda katusorganisatsiooni, kes suhtleb riigiga. Ministeeriumid muudkui kaasavad, küsivad arvamust, sageli kolm kuni viis korda päeva jooksul. Kõige lõpuks on aga projektitaotluses punkt jätkusuutlikkusest. Head kuulajad! Küsimus ei ole kodanikuühiskonna kui mingi hoomamatu massi jätkusuutlikkuses, vaid küsimus on tegelikult inimeste suutlikkuses jätkata, olla see vabatahtlik multitalent. Nii et mul on üleskutse: proovime ka meie siin kodanikuühiskonna arengu toetamises olla konkreetsemad, et ka tänase arutelu lõpptulemus poleks vaid tõdemus "Tuleks teha, et oleks tore". Täna tähelepanu eest!

12:10 Aseesimees Taavi Rõivas

Aitäh! Järgmisena Eesti Vabaerakonna fraktsiooni nimel Külliki Kübarsepp. Palun, kolm minutit lisaaega!

12:10 Külliki Kübarsepp

Aitäh neile, kes on siia alles jäänud sellel tiheda kampaaniaperioodi ajal! Ma olen selles küsimuses natukene lõhestatud positsioonis, sest olen MTÜ Telliskivi Selts liige, samuti Pelgulinna Seltsi liige, mis on Tallinna asumiseltsidest vanim, 1992. aastast. Veel olen vabatahtliku ühenduse Kaitseliit liige, nüüd ka Riigikogu liige. Ma tajun järjest enam seda, et ei suudeta panna kõiki inimesi toimima nendes kehtes koos, kuigi see on täiesti võimalik.

Vabaerakonnas oleme me enda positsiooni defineerinud ikkagi kui kodanikuühiskonna esindaja. Selles mõttes, et 2010. aastal, kui mitmed aktiivsed seltsid tekkisid, ja mõned aastad hiljem, kui olid kodanikurahutused riigi juhtimise tõttu, siis oli see põhjus ja ajend, miks on näiteks Vabaerakond üldse siia sattunud. See on näide sellest, kuidas üks kodanikuühiskonna vorme võiks eksisteerida.

Aga on suur mure – erakonnad kui sellised pole kodanikuühiskonna mõistes aktsepteeritavad.

Seepärast on meie jaoks väga oluline, et me seadusandjana ikkagi hakkaksime vahet tegema kodanikuühiskonna eri vormidel. See on alus ka nendele palju esitatud küsimustele, mis puudutavad just rahastust ja arusaamist, kes/mis on riiklik või kohalike omavalitsuste MTÜ ning kes/mis ei ole.

Näiteks täna me räägime mittetulundussektoris sellistest ühendustest nagu mittetulundusühingud, usulised ühingud, sihtasutused, erakonnad, korteriühistud, seltsingud. Ma võin ennast defineerida nendes viies kategoorias. Aga kas me ka rahaeralduste puhul räägime sellest, et erakondade raha riigieelarvest läheb sinna ossa? Näiteks tuleb 5,4 miljonit riigieelarvest igal aastal puhtalt erakondadele, aga samas Maksu- ja Tolliamet arvutab 2015. aasta mõistes vabaühenduse tulu ainult 1,6 miljonit eurot. See on ju väga suur vahe ja iseenesest ka põhimõtteline vahe. Palun oleme avatud ja toome sellesse selguse! Sellepärast, et siis me saame ka aru, mis asi on kodanikuühiskond ja mis on kogukond.

Esimene ettekandja rõhutas, et meie asjaajamine ja vajadused on muutunud. Tõesti, need on muutunud ja muutuvad veelgi, aga meie siin saalis ning meie lähedal ja ümber seisvad inimesed ei taju seda ühtemoodi. Me ei taju, mis asi on kogukond, me alavääristame tegelikult ka võimekust läbi rääkida. See on see kurbloolisus.

Vabaerakonna teine ettepanek, mis lähtub sellest, kui esimene on selgeks räägitud, on tõesti see, et tuleb luua võimalusi, et tõsta kodanikuühiskonna esindajate võimekust korjata finantsilisi toetusi pigem erasektorist. Räägime nii ettevõtjatest kui ka eraannetustest. Sellest on Euroopas väga palju näiteid.

Nende näidete najal võib teha aga ühe järelduse: on mindud väga bürokraatlikuks, sest kuritarvitust on tulnud väga palju. Seetõttu ongi väga oluline, et me leiaksime hästi lihtsaid lahendusi. Vabaerakond on toonud arutelu alla nn ühe protsendi eelnõu, mis räägib tulumaksu väiksest protsendist, mida me peaksime igal aastal tagasi saama, et sealt sobivaid valikuid teha.

Mida me oleme tähele pannud? Oleme pörkunud sellega – nii nagu me siin saalis kogeme, et äkki on ettepaneku tegija varest parteist või varest partei esindaja, nii kipub olema ka kodanikuühiskonnas, et ei aktsepteerita ettepanekuid ega võeta neid isegi arutusele. See on kurb. Kodanikuühiskonna esindaja ei tohi lasta asjadel nii jätkuda, vaid tal tuleb ilmtingimata püüda leida vastastikuse tegutsemise meetodeid.

Ma räägin siin seltsi esindajana. Miks ma esitasin küsimuse, kas teie ei tunnetate, et tehakse vahet – väikesed tegijad, suured tegijad? Tunnetame küll, sest see mõjutab just rahastamise küsimusi. Ütleme, et keegi Lõuna-Eestis, näiteks väike külaselts, edendab oma inimesi, loob neile motiveerivaid tegevusi,

et sinna maale alles jääda, aga siis tullakse mingist katusorganisatsioonist ja öeldakse, et kuna nad ei tee suurt asja või ei korralda arvamusfestivali, siis nad ei kõlba saajate hulka. Sellist suhtumist ma ei taha kuulda ja aktsepteerida. Me peame väärtustama kõiki mittetulundusühingu vorme, olenemata nende suurusest, sest võimekus kasvab praktika ja kogemustega. Tihtilugu me ei väärtusta isegi vabatahtlikku.

Pomerants tõi siin esile väga selge kuulutuse, sest elu ongi tegelikult nii. Ka Telliskivi Selts on tekkinud teatud küsimuste lahendamiseks, need asjad on mingi etapi saavutanud, aga nüüd on küsimus, kas seesama seltskond tahab edasi minna. Ehk küsimus on ka kodanikuühiskonna ja meie kaasärääkimise võimekuses – kas meil tuleb uut põlvkonda peale, kui nad näevad, et kõik see, mida nad teevad, on väga raske.

Siin on täna räägitud ka kaasamisest. Üks kaasamise vorme, mida me võiksime lahendada, on kas või seesama katuseraha jagamise meetod. Kui me ei taha seda ära kaotada – siin saalis on sellele väga tugev vastuseis –, siis äkki me võiksime muuta selle jagamise põhimõtteid avatuks, kaasavamaks, et kodanikuühiskonna esindajad eri regioonidest saaksid öelda, et see on see tegevus, mida me vajame ja mis vajab toetust. Aga me ei taha sellega ka kaasa minna.

Kokku võttes, me peame jätkuvalt tõstma üksteise teadlikkust sellest, mis on kogukond ja mis on kodanikuühiskond. Me peame avatult rääkima sellest, kuidas kodanikuühenduste aktiivsust tõsta. Me peame looma võimalusi vähendada otsest sõltuvust riigist, ja vaatama, kuidas me eraisikute või ettevõtjatena saame neid tegevusi rohkem toetada. Aitäh!

12:18 Aseesimees Taavi Rõivas

Reformierakonna fraktsiooni nimel, palun, Heidy Purga! Kolm minutit lisaaega.

12:18 Heidy Purga

Tere, hea istungi juhataja! Head kolleegid! Head külalised, kes meile täna siin seda teemat lahanud on, suur aitäh teile! Kui mina hakkasin eile oma tänast ettekannet ette valmistama, või õigemini juba üleeile, siis mõtlesin kõikide nende inimeste peale, kellega ma siin Riigikogu saalis iga päev koos istun. Ma mõtlesin selle peale, millised on minu esimesed assotsiatsioonid nende inimestega seoses, milline on olnud nende isiklik panus kodanikuühiskonda, millised on esimesed turgatused või esimesed asjad, mis mulle meenuvad, silmates konkreetseid fraktsioone või konkreetseid ridu. See nimekiri ja need assotsiatsioonid on hästi subjektiivsed, aga ma tahaks lihtsalt mõned neist nimetada.

Ma hakkan akna alt võttes liikuma, kuigi mõningaid neist inimestest täna siin saalis ei istu. Näiteks Sotsiaaldemokraatliku Erakonna liige Kalvi Kõva osaleb aktiivselt Rõuge vabatahtliku päästeüksuse tegevuses. Keskerakonnast on Helmut Hallemaa, kes ka täna siin aktiivselt väga palju küsimusi küsis, aktiivne kodanikuühiskonna seminarides ja tema on vist ka kodanikuühiskonna arengukava väljatöötamise juures oma suure panuse andnud. Reformierakonnast rääkides mõtlen ma meie poiste peale, kelle eeskujulik tegevus ja aktiivne osavõtt on Kaitseväge teenistuses reservohvitseridena väga kaugele silma paistnud. Vabaerakonnast näiteks Artur Talvik, vabatahtlik merepääste. EKRE-st Henn Põlluaas, kes on aktiivne liige Soomepoiste Pärimusühingus ja ka teistes seltsides. IRL-ist Maire Aunaste, kes on korraldanud läbi aegade pühapäevaseid kirbuturge üle Eesti, kus ta on ka ise kohal.

Nagu ma mainisin, see nimekiri on subjektiivne ja tegelikkuses on see palju pikem kui need üksikud näited. Ma tahan sellega öelda, et me kõik oleme kodanikuühiskonna liikmed – inimesed, kellele läheb korda parem, mitmekesisem, sisukam ja teistega rohkem arvestav elu kas enda kodutänaval, enda asumis, enda külas või enda linnas, lõpuks ka enda riigis. Ja kui me seda oma igapäevaelus otseselt ei deklareeri, siis on põhjuseks see, et kodanikuühiskonna vaim on sügaval meie kultuuri juurtes. Nüüd, kus me võime ennast ehk pisut kindlamini tunda, on meil võimalus ja eelis jätkata seda, mida tegid kunagi meie vanavanemad, kes hoidsid perekonda koos ning jaotasid oma abi ja tähelepanu mitmete põlvkondade vahel, kas või oma külas, sest see oli ainuvõimalik viis ellu jääda ja elu koos hoida. Nad säilitasid koosmeele. Nad säilitasid arukuse enda kogukonnas üle Eesti eri paikade.

Meie siin saalis oleme kodanikud ja kodanike esindajad. Selleks, et aktiivsete inimeste mured leiaksid õige lahenduse hoogsamaks ja õigema sihiga edasiminekuks, peab riik või kohalik omavalitsus olema neile inimestele hea partner – neid kuulda võtma ja nende tegevust tunnustama, sest see on väga oluline – ning seda kõike muul moel kui ainult kõnedega. Selleks, et kodanikuühiskonna ideed saaksid realiseeruda, on vaja usaldusväärseid partnereid, aga kahepoolseid.

Aga nüüd oleksin hetkeks poliitik, kui lubate. Kui koostöö ühise poliitika kujundamises on avatud ja

eesmärgipärane, siis on normaalne, et riigi toel täidab kodanikkond ka väljaspool riigistruktuure osa riigi ülesandeid ning teeb seda hästi, eriti seal, kus ta on kogukonna juures ja lähedal. Riigi roll on hoida siin pikemate partnerlepingutega struktuuri töös, nii et iga inimene, kes mingil hetkel elus tunneb endas soovi ja indu panustada, saab seda mõistlikul moel teha. Alati ei pea ju ise kogu jalgratast leiutama. Samal ajal on oluline hoida osa rahastamisest uute, alles tekkivate valdkondade ning ideede ja algatuste jaoks. Pikalt on näiteks olnud arutelu all hasartmängumaksu nõukogu jaotatav toetus ja sellega seonduv. Kas selle raha jaotamine oli politiseeritud, kas see kaob, kui kaob nõukogu, ja kas raha hakkab jagama näiteks ministeerium? Seda kõike saame siin saalis arutada, kui tulevad valitsuse tehtud muudatusettepanekud.

Mil määral ja moel saab riik toetada neid algatusi, mis justkui ei täida riigi poliitikat ja strateegilisi eesmäärke? Kas see peab jääma puhtalt erainitsiatiiviks? Sageli on meile kodanikuna kõige lähemal kohalik omavalitsus ja siin peab partnerlus olema igapäevane. Reformierakonnal on ka kaks ettepanekut, mille me oleme kirja pannud. Üks on koostöö hea tava, st põhimõtted Tallinna Linnavolikogu ja linnavalitsuse juures ning Tallinnas tegutsevate vabaühenduste vaheliseks koostööks. Üks idee on teiste seas ka asumifond, selle asutamine. See tähendab põhimõtteliselt kaasavat eelarvet, kus teatav eelarveline summa saab igal aastal kohalike elanike otsustada asumiseltside, kodanikuühenduste ja toetuse saanud piirkondlikele plaanidele – olgu see park, spordiväljak või näiteks mõni kogunemiskoht –, mis teeb meie kodukoha paremaks ja saab selle piirkonna inimeste toe. Me kõik soovime, et meie kodukoht oleks kaunis ning et meie lastel oleks hea ja turvaline mängida. Me kõik siin saalis oleme kohustatud kodanikuühiskonda arendama, siia panustama ja seda edasi viima. Nüüd ma räägiksin teile ühe loo noorest Jaan Tõnissonist, kellele koolmeister rääkis kunagi jutu seitsmest vennast. Enne poegade täiskasvanuks saamist oli nende isa võtnud seitse oksaraagu ja õpetanud, mis asi on ühistegevus. Ta andis igale pojale ühe oksarao ja palus selle pooleks murda. Kõik said hakkama. Siis võttis ta teised seitse oksaraagu ja sidus üheks tervikuks, vitsakimbuks, ning palus poegadel see pooleks murda. Ükski ei saanud hakkama. "Kallid pojad," ütles isa, "hoidke ka teie elus alati nii tugevalt kokku üheks tervikuks nagu see vitsakimp, sest selles on jõud ja selles on kaitse. Üksinda olete viletsad oksaraod, mille igaüks võib pooleks murda." Aitäh!

12:26 Aseesimees Taavi Rõivas

Aitäh! Järgmisena palun Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni nimel Tarmo Kruusimäe.

12:26 Tarmo Kruusimäe

Hea juhataja! Head Riigikogu liikmed! Head inimesed, kes te jälgite meid interneti vahendusel! Sõnad, sõnad, sõnad. Kaunid sõnad. Me räägime küll väga paljudest erinevatest terminitest, aga paraku on need eksitavad. Lepime siis ükskord kokku, et kui me räägime MTÜ-dest, siis me räägime MTÜ-dest. Kõik need kõlavad mõisted – vabakond, trobikond, kärgkond jms – on natukene eksitavad. Võib-olla oleks hea, kui kolleeg ei peaks meile ette ütlema. MTÜ ehk mittetulunduslik ühing, NGO ehk mittetulunduslik ühing, aga lühend inglise keeles, ning GONGO, mis on ingliskeelsetest sõnadest moodustatud lühend ja tähendab riigi moodustatud mittetulunduslikku ühingut. Need on terminid, mida ma tahaksin praegusel hetkel puudutada.

Fakt on see, et nii Euroopa kui ka Eesti kodanikkond on järjest ära andmas oma sõltumatust ja seda sellepärast, et neil on tekkinud riigi toest sõltuvus. Selleks, et enda tegevuseks raha saada, peavad nad tegema järeleandmisi. Mina küsiksin, kas need MTÜ-d on loodud selleks, et midagi ära teha. Siis ei peaks olema põhjuseks jälle raha. Ma leian, et selleks on vaja tahet. Me saame aru, et ka tahe võib ühes kindlas kohas katki minna, kuid selleski ei ole miskit erilist. Tahe on see, mis paneb käima. Ma ei ole siiani aru saanud sellest, kui MTÜ-d tulid ja ütlesid, et 2000 krooni on see raha, mille eest me teeme kodulehe ja hoiame seda aasta otsa üleval. Ma küsisin: mis saab aasta pärast? Kas te teete uuesti selle kodulehe ja hoiate seda aasta otsa üleval või küsite 1000 krooni vähem? Nii oli see kümme aastat tagasi. Jah, keegi ei saanud sellest aru.

Räägime nüüd natuke numbritest. Siin keegi rääkis meile arengufondist, mis on vahva mõte. Ma tuletaksin meelde, et mina olen Kristiine valitud, 12 aastat olnud Kristiine halduskogu liige. Meil oli Kristiines kaks seltsi: üks oli Lilleküla Selts, teine oli Kristiine Selts. Esimene neist võitles elektrihinna vastu ja peamine väljaminek oli neil see, et nad korraldasid ühe kontserdi ja maksid juhatuse liikmele honorari selle eest, et ta esines ansambliga. Teine aga oli Kristiine Selts, kes võitles elektrihinna vastu. Kui te tahate nüüd seda asumifondi sinna anda, siis ma ütlen ei. Tahtsin öelda *no way*, aga ütleme eesti

keeles – ei.

Olen olnud 12 aastat Kristiine linnaosa MTÜ-de sihtasutuste ja rahaliste taotluste järelevalvamise komisjonis. Siin saalis ei ole mitte keegi veel rääkinud sellest, et Kristiine linnaosas me jaotame 33 000 elaniku peale 2000 eurot aastas. See teeb iga Kristiine elaniku kohta kuus euro senti. Selle kuue eurosendiga me ärgitame iga Kristiine kodanikku osalema kodanikuühiskonnas, seltsingutes, spordiseltsides ja kõiges selles. Ma ei saa aru. Spordiseltsid on näiteks mittetulunduslikud. Samas, kui noored muusikud tahavad bändi teha, siis nad teevad seda osaühingu all. Vahe on selles, et sportlased tahavad au ja kuulsust, aga noored bändid tahavad ainult kuulsust, sest au ei ole ilmselgelt muusikute jaoks. Sellepärast ei ole – kusjuures see on kummaline – ka bänditegemine siamaani veel noorsootöö. See, et noored ise vabatahtlikult maksavad kinni enda prooviajad, stuudiod ja pillid ega süsti ennast tänaval, ei ole oluline osa meie kodanikkonnast ja ühiskonnast.

Räägiks võib-olla veel ühest pisikesest nüansist – politiseeritusest. Neli aastat tagasi, 21. oktoobril esitasin MTÜ Jalgpallihaigla juhatusele tagasiastumispalve, sellepärast et mind süüdistati liiges politiseerimises, ma olevat poliitiline.

Palun kolm minutit juurde!

12:30 Aseesimees Taavi Rõivas

Palun, kolm minutit lisaaega!

12:30 Tarmo Kruusimäe

Aitüma! Käesoleva aasta 11. septembril, kui sai 100 aasta vanuseks Eesti Vigastatud Sõjameeste Ühing – üks vanimaid mittetulunduslikke ühinguid Eestis –, esitasin tagasiastumispalve MTÜ-st Eesti Lipu Selts. Sellepärast, et ka seda MTÜ-d ei hakataks süüdistama liiges politiseerituses. Jah, mul ei ole keeruline minna kõikide nende isamaaliselt meelestatud noortega heiskama lippu vabariigi aastapäeva puhul või kas või näiteks 4. juunil, kui Riigikogu esindas kaks ja pool meest. Just nimelt kaks ja pool meest: Riigikogu esimees, Riigikogust lahkuv Eesti Lipu Seltsi liige Marko Šorin ja Eesti Lipu Seltsi esindav Riigikokku astuv Tarmo Kruusimäe. See oli siis kogu ülejäänud Riigikogu esindatus. Kaks ja pool meest, nuta või naera, aga naerda me jõuame veelgi rohkem.

See on ilus arutelu, kuidas on 14,5% neid, kes saavad riigi tuge, sellepärast et nad ei ole muidu jätkusuutlikud, ja ülejäänud 85%, kes saavad hakkama. Jah, MTÜ-ga Jalgpallihaigla me küsisime kriisiaastatel KÜSK-ilt raha ja omafinantseering oli 60%. Eesmärk oli selles, et teha asju politseiga koos. Jalgpallifännid tegid politseiga koos seminari, kuidas saavutada paremini ühiseid eesmärke ehk minna turvaliselt staadionile, olla turvaliselt staadionil ja tulla staadionilt tagasi. Sellepärast, et politseil ei olnud seda raha. Needsamad jalgpallifännid, kellest arvati, et nad on ehk liigselt politiseeritud.

Ma räägiksin teile siin pikalt ja laialt. Ma ei teagi tegelikult, mis asi see vabatahtlik tegevus on, sellepärast et ma olengi seda kogu aeg teinud. Mitte see ei ole mu MTÜ-dest tagasiastumise põhjus, et ma ei ole sealt ühtegi senti saanud või et nad ei ole isegi mu telefoniarveid kompenseerinud. Mitte see, vaid just hirm, et need MTÜ-d, mida ma olen südamega teinud, võivad jääda poliitilise rünnaku alla. Uskuge mind, kõiki MTÜ-sid, millesse ma olen läinud, on üritatud ära kaaperdada. Viimase MTÜ, mida me tahtsime teha, vormistasime seltsinguna, et keegi ei saaks meie püha üritust ära kaaperdada. Ta on vähemalt fikseeritud.

Katuserahast. Kui te räägite, et katuseraha on paha, siis mõelgem korra Tallinna linna lasteaedadele. Tänu kuuele Keskerakonna fraktsiooni liikmele said Tallinna linna lasteaiad raha, et remonti teha, ja tänu kaheksale linnavolinikule, kes said ka katuseraha, sai Tallinna linnas lasteaiad korda. Sellepärast, et keskerakondlikul Tallinna Linnavalitsusel ei jää aega tegeleda lasteaedadega, sest nad imetlevad peamiselt enda naba läbi kesktelevisiooni.

Lõpetuseks tahan ma öelda teile ühe ilusa filosoofilise mõtte filmist "Arabella, mereröövli tütar". Võib-olla on Kanakuudi Aadul õigus, äkki ajab headusega rohkem nodi kokku. Aitäh!

12:34 Aseesimees Taavi Rõivas

Järgmisena palun, Jüri Adams!

12:34 Jüri Adams

Kui parafraseerida Karl Marxi ja Friedrich Engelsit, võiks öelda, et üks tont käib ringi mööda Eestit, kodanikuühiskonna tont. Ma kasutan seda võimalust, et natukene mõtiskleda selle üle ja kutsuda teid

appi. Kui me tahame sellel teemal lihtsalt sõnade tegemisest natuke kaugemale jõuda, siis me peaksime tegema mõned kokkulepped, mida teatud väljendused tähendavad ja kuidas selle tööga edasi minna. Ma alustan sellest, et mõtlemine erineb väga paljudest muudest konkreetsetest tegevustest – ütleme, kas või nõobi etteõmblemisest, jalgade puhastamisest matil või puulõhkumisest –, sellepärast et nende kõigi puhul on ees eelmiste põlvkondade kogemused, kuidas midagi kõige ratsionaalsemalt teha. Aga mõtlemise puhul on esimene asi, et vaadeldav objekt tuleks jagada mõistlikeks osadeks ja nendele mõistlikele osadele tuleks anda kasutamisväärsed nimed.

Ma ei tea, kui paljudel teist on olnud samasugune kogemus, mida mina elus sain ja üsna noorena. Nimelt, kui kommunistid olid Eesti üle võtnud, siis 1941. aasta kevadel ilmus veel terve hulk tollaseid Riigi Teataja numbraid, kus oli kümnete lehekülgede kaupa nimestikke ühingutest – need olid osalt tulundusühingud, osalt mittetulundusühingud –, mida tollane siseminister temale antud erakorraliste volitustega ära keelas. Ta saatis need ühingud laiali. See on väga oluline kogemus – ma usun, et vähemalt Aadu Must on neid asju näinud – ja ma soovitaks kõigil seda vaadata, sest see, mis tookord laiali saadeti, oligi see, millest meie täna püüame siin väga kunstlikult rääkida kodanikuühiskonna nimetuse all. Tõsi on see, et tookord Eestis ei olnud üldmõistet niisugusele nähtusele. Nüüd, kui me iseseisvuse taastasime, siis me olime mitmel moel küsimuse ees, et mis siis on see, mida me tahame taastada, kas või selles konkreetses valdkonnas. Ja siis me sattusime uude olukorda, kuna vahepeal oli maailma juhtivaks riigiks tõusnud Ameerika Ühendriigid ja juhtivaks keeleks saanud inglise keel. Inglise keel on aga kõikides ühiskonda puudutavates küsimustes üsna saamatu keel. Näiteks kujunes eesti keele vastav terminoloogia kunagi saksa keeleruumi mõistete pinnalt, need on aga lihtsamad ja loogilisemad kui inglise keele omad. Inglise ei saanud kuidagi teistmoodi, kui võtsid kompromissina kasutusele ingliskeelse väljendi *civil society*. Ja siis, kui nemad domineerisid ja meie iseseisvus taastati, tekkis ka siin küsimus ja küsiti igalt poolt mujalt maailmas, aga kus on teie *civil society*, kas te seda üles ehitate ja teete. Meie sattusime sellega hirmus raskesse olukorda. Kõigepealt, algul tõlgiti seda tsiviilühiskonnana ja siis jõuti kodanikuühiskonna juurde. Aga igal juhul on see sõnakombinatsioon halb ja me ei tea siiani täpselt, mida me selle all mõtleme ja kas me suudame seda omakorda kuidagi jagada. Eks meil mingisugune üldkujutus on praegu, et mis sinna alla mahuks ...

Palun ka lisaaega!

12:38 Aseesimees Taavi Rõivas

Palun, kolm minutit lisaaega!

12:38 Jüri Adams

On olemas kindlasti üks osa selliseid ühinguid, mis on kutsutud ellu seadusega, näiteks kõik kortermajade valitsemiseks vajalikud asjad. Kas me saame ka neid käsitleda üldises punktis? On asju, mis on inimeste enese algatuse peale tekkinud, on poolriiklikud või riigivarastamise organisatsioonid, nagu erakonnad, ja on veel igasuguseid muid asju. Aga üks oluline nähtus on ikkagi see, kus on sisuliselt tegemist valdkonna väär- või kuritarvitustega. Sellised on kõigepealt formaalsed eraõiguslikud isikud, mida riik on ellu kutsunud, ja neid on ka sihtasutuste hulgas. Siis on veel väga palju selliseid, ma ütleksin, puukühinguid, mis hangivad oma liikmetele igapäevast elamisraha põhiliselt riigi maksumaksjate taskust. Kas me peame neid kõiki tegema? Sellega on omaette probleem. Ühest küljest siin on olnud tegemist näiteks kas või sellega, et Reformierakonna pikkadel valitsemisaegadel tekkisid – ma ei tea, kuidas, vaevalt küll otse nende tellituna – sellised n-ö kiidukooriühingud. Need olid valmis riigi raha eest heameelega iga kord, kui Reformierakonnal tekkis mõni idee, seda tagant kiitma: "Jaa, õige, valitsus! Kõik ideed, mis te välja pakute, on just need, mida vaja on, nii peabki tegema." See kaja kestab praeguseni edasi. Õhukese riigi illusioon on samamoodi loodud sellega, et meil on suur osa riiklike tegevusi ümber nimetatud mitteriiklikeks tegevusteks. Sellele on päris paljud juhtinud tähelepanu, aga need on need piirid.

Nüüd, mitmesugustes muudes valdkondades me peaksime ka kuidagi jagama mingisugusesse mõistlikku vahemikku need asjad, mida eri inimesed erinevates kontekstides liidavad selle ebaõnnestunud üldtermini "kodanikuühiskond" alla. Ma tahan lõpetuseks öelda, et sellise laia ja ebatäpse mõistega me ei jõua kuskile. Kui me tahame selles valdkonnas mõistlikult edasi minna, siis me peame jagama ta mõistlikeks juppideks, käsitlema võrdseid võrdsetena ja ebavõrdseid ebavõrdsetena,

nii saame kuidagi edasi. Vastasel juhtumil see jääb meil üheks niisuguseks, ma ütleksin, keskmist kodanikku mitte huvitavaks teemaks, mida kuulates igaüks keerab kõrvad lukku, sest seda plära on juba tüütuseni kuulnud. Aitäh!

12:42 Aseesimees Taavi Rõivas

Aitäh! Järgmisena palun Jürgen Ligi.

12:42 Jürgen Ligi

Aitäh! Head kolleegid! Mul ei olnud jälle kavas sõna võtta ja ettekannet ei ole, aga pidasin siin vastu need kolm tundi ja tahaksin oma muljeid siiski natukene kokku võttes vahendada. Mul ei ole aimugi, mille peale Jüri Adams nüüd lõpuks oma mingit ajaloolist vimma välja elas, miks ta rääkis Reformierakonnast ja põlgas sedakaudu mingit osa kodanikuühiskonnast. Mul ei ole tõesti vähimatki aimu. Ma arvan, et me ei peaks üldse kodanikuühiskonnale seisukohti ette kirjutama. See, millega Adams alustas, oli tsitaat Marxilt ja Engelsilt: "Üks tont käib ringi ...". Minu arust see natukene valgustas probleemi, mis siin saalis mõnikord on, kui siia ilmub esimest ja tihti ka viimast korda mõni noor inimene, kes püüab parlamendile juhiseid anda. Tegelikult on see ju selline koostöö asi, mida me mõneti vajame. Tahaks teda veel tsiteerida. Ta ütles, et tema sõnul ei ole kodanikuühiskond midagi eraldi kodanikkonnast, ühiskonnast. See ei ole kindlasti tont, Jüri. Ma olen sellega väga nõus. Aga sellest toonist jääb kõlama, nagu parlament oleks midagi eraldiseisvat, kellele tuleks meelde tuletada enamikus ettekannetes mingit missiooni, mingit vastutustunnet, millest ta ise justkui midagi ei tea. Ma arvan, et siin saalis ei ole ühtegi inimest, kes ei teaks, mis ta missioon on. Tihti ei suudeta seda missiooni kanda, aga sedalaadi meeldetuletus on ülearune.

Ma arvan, et ka kodanikuühiskonna lahutamine parlamendist ja isegi erakondadest on ebaõiglane. Ma usun, et pole sellist parlamendiliiget – täna tuli see ka tasapisi välja –, kes ei osaleks kuskil ühingu. Paljud on neid juhtinud. Ja kokku võttes ei tohiks ka oma erakondi põlastada kui kuidagi kodanikuühiskonnavälist tegevust. Ka meie oleme siiski eraalgatused. Kui palju me oleme valitsustest sõltumatud, on iseküsimus. Me oleme väga läbi põimunud. Aga me ei peaks ennast põlgama tudengiteks või õpilasteks, kes kuulavad ja kiidavad takka. Meie debatt võiks minu arust olla järgmine kord selline, et me saame mingisugust statistilist teadmist, me saame mingit ülevaadet koostööprobleemidest. Minu hinnangul see, et MTÜ-sid kodanikuühiskonda ei kaasata, näiteks seadusandlusesse, on selge liialdus. Ma arvan, et see on juba täielik rutiin, automaatselt toimiv süsteem. Ja ma oleksin tegelikult tahtnud teada, kust see logiseb. Kindlasti on loginaid. Kindlasti oleks vaja näiteid vahetada. Kindlasti oleks vaja kodanikuühiskonnast mingisugust ülevaadet. Ei peaks rääkima mitte ainult sellest, kui palju keegi saab raha, 14%, vaid sellest, kuidas üldse jaotuvad väga erineva tähendusega ühingud. Selle üle arutamine oleks midagi, kust me võiksime saada uusi ideid. See kohustuslik iga-aastane arutelu võiks minu arvates järgmine kord olla rohkem suunatud koostööle, rohkem suunatud tegelikele nähtustele ja vähem hinnangutele *teie-meie*-vormis. Me kõik oleme kodanikuühiskonna osad, me kõik oleme kodanikud. Poliitikasse tulnud inimesed ei ole kindlasti väiksema missioonitundega kui enamik kodanikke, kes osaleb kodanikuühiskonnas seltside kaudu. Ja ka meie osaleme kodanikuühiskonnas seltside kaudu rohkem kui kodanikud üldiselt. Jõudu tööle järgmiseks korra! Aitäh!

12:46 Aseesimees Taavi Rõivas

Aitäh! Kas on veel sõnasoove? Ei ole. Lõpetan selle teema käsitlemise. Head kolleegid! Meie tänane istung on lõppenud. Kena tööpäeva jätku kõigile!

Istungi lõpp kell 12.47.